

LUNDS UNIVERSITET
Historiska institutionen
Seminarieledare: Dick Harrison
Handledare: Harald Gustafsson
Seminariebehandlas: 2007-02-14, kl. 12.15, sal 4

C-uppsats
HIS 203

Med en ny rikstillhörighet

Lokalpolitik, ståndsskillnader och kollektiva identiteter –
om skåningars agerande på riksdagen 1720

Tomas Antonsson
801109-4078

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
INLEDNING	2
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH FORSKNINGSLÄGE	3
METOD, MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR	8
DISPOSITION	11
DET SKÅNSKA DELTAGANDET PÅ RIKSDAGEN 1720	12
DEN FRIHETSTIDA RIKSDAGENS UPPBYGGNAD	12
<i>Riksdagens olika organ</i>	13
<i>Kommunikationen stånden emellan</i>	14
<i>Sekreta utskottets funktion</i>	16
DE SKÅNSKA BÖNDERNA PÅ RIKSDAGEN.....	17
<i>Bondeståndet som politisk aktör på riksdagen</i>	18
<i>De skånska böndernas allmänna besvär</i>	19
<i>Religionen som identitetsskapande faktor</i>	21
DE SKÅNSKA BORGARNA PÅ RIKSDAGEN	23
<i>Skånska städer framstående</i>	23
<i>Skånska borgare i sekreta utskottet</i>	24
<i>Lokalpolitik och önskemål om centraliseringar</i>	26
<i>Inga invändningar i de allmänna besvären</i>	27
DET SKÅNSKA PRÄSTESTÅNDET PÅ RIKSDAGEN	29
<i>Skånska präster i sekreta utskottet</i>	29
<i>Dispyten mellan Skånes prästerskap och den skånska allmogen</i>	31
<i>Ett aktivt skånskt prästerskap</i>	32
DEN SKÅNSKA ADELN PÅ RIKSDAGEN	33
<i>Skånska adeln i sekreta utskottet, riksrådet och övriga deputationer</i>	35
<i>Den sydsvenska adelns besvär</i>	36
<i>De sydsvenska adelsprivilegierna</i>	38
SAMMANFATTNING	41
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	44

Inledning

*Det var et i mange måder nyt Skåne, der mødte Danskerne, da de efter en menneskealders forløb i 1709 gjorde et nyt forsøg på at genvinde landet, der forsøg, der skulde blive det sidste. Præstestanden var nu forsvensket; adelen skrumpet ind i tal, og dens gods for mer end halvdelens vedkommende på svenske hænder, stæderne stagnerende, bønderne modløse. I de egne som tidligere havde ydet kraftigst modstand mod det svenske herredømme, var et stærkt svensk element indplantet. Der var således ringere udsigter for, at en dansk hær vilde få en hjertelig modtagelse, end i 1676.*¹

Så beskrev den danska historikern Knud Fabricius år 1958 Danmarks sista försök att åter ta makten över Skåne. Fabricius målade beskrivning av hur de danska trupperna möttes av stagnerande städer, modlösa bönder, ett starkt decimerat antal gamla danska adelsmän samt ett *försvenskat* prästerskap beskriver kanske bättre hur starkt präglad Fabricius egen samtid var av ett nationalistiskt tänkande än hur den nya rikstillhörigheten verkligen upplevdes av de skånska invånarna. Senare forskning har efterhand presenterat en mer nyanserad bild av förloppet än den Fabricius förmedlar, där Fabricius för honom självklara tankar om en centralstyrd medveten *försvenskning* av skåningarna ifrågasatts. Istället framhävs andra perspektiv på Skånes övergång från dansk till svensk ägo, där man i flera olika undersökningar kommit fram till att övergångsperioden inte alls var så dramatisk som den framställts inom den annars ganska omfattande äldre forskningen.

Min undersökning kommer att anknyta till Skånes danska förflutna, men i ett senare skede av den skånska historien. Riksdagen år 1720 bildar en bas för undersökningen, där de skånska deltagarnas agerande ska hamna i fokus. Deltagandet kommer att följas utifrån en diskussion kring statsbyggnadsprocesser och kollektiva identiteter, där jag är intresserad av att undersöka om det finns något i de skånska representanternas sätt att uttrycka sig som går att härleda till deras tidigare danska rikstillhörighet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att undersöka om det i 1720 års riksdagsprotokoll går att hitta några skillnader mellan hur de skånska och de gammalsvenska² deltagarna agerade och bemöttes under riksdagen, och om några sådana eventuella skillnader går att härleda till Skånes danska förflutna. Den grundläggande frågan som jag vill ha svar på är alltså hur de skånska del-

¹ K. Fabricius, *Skaanes overgang fra Danmark till Sverige, fjerde del*, Köpenhamn 1958, sid. 280.

² I fortsättningen kommer termen *gammalsvenska* i enlighet med SAOB avse de områden inom Sverige som inte varit under utländsk dominans under den aktuella perioden.

tagarnas agerande såg ut under riksdagen 1720. För att kunna urskilja de skånska deltagarnas agerande har jag utifrån ovanstående formulerat ett par underfrågor som ser ut på följande vis:

1. Fanns det några skillnader mellan hur skånska och gammalsvenska representanter utsågs till de olika uppdrag som inrymdes i riksdagsarbetet?
2. Vilka specifika frågor presenterades av de skånska deltagarna?
3. På vilket sätt kan man anknyta de skånska deltagarnas agerande och argumentation till en diskussion kring förnationella eller andra kollektiva identiteter?

Utifrån dessa frågor vill jag alltså undersöka huruvida det skånska deltagandet på riksdagen kan kopplas samman med Skånes roll som en relativt ny del av det svenska riket, samt om de skånska deltagarna utnyttjade sin roll som nyblivna svenskar under riksdagsförhandlingarna. Givetvis är det fullt möjligt att sådana samband inte existerar i det material jag har valt att undersöka, men det skulle inte på något sätt göra undersökningen meningslös. Snarare skulle ett sådant utfall kunna tolkas som en relativt god indikator på att Skåne som politisk region hade skaffat sig en naturlig plats i det svenska politiska systemet, samt att en integration av Skåne på ett *rikspolitiskt* plan faktiskt hade ägt rum. Det är samtidigt viktigt att framhålla att denna undersökning huvudsakligen *inte* kommer att beröra Skånes position inom det svenska riket *på andra plan än det politiska*, eftersom det innebär en rad svårigheter att avgöra sådana frågor utifrån det material som ligger till grund för undersökningen. Jag kommer därför huvudsakligen fokusera på huruvida de skånska deltagarnas *politiska* agerande går att sammankoppla med Skånes danska förflutna, samt om det i sin tur går att sammankoppla med en diskussion kring förnationella eller andra kollektiva identiteter.

Teoretiska utgångspunkter och forskningsläge

Under denna rubrik skall jag formulera den teoretiska utgångspunkten för uppsatsen samt redovisa de delar av den tidigare forskningen som är mest relevanta för min egen undersökning. Min tanke är att börja med de mer generella teorierna om statsbyggnadsprocesser och identitetsskapande som jag kommer att använda mig av, för att sedan låta dessa knyta an till mitt skånska exempel. Således kan vi börja med att konstatera att själva grundtanken för uppsatsen är att varken nationalstaten eller nationalismen som vi känner den idag existerade före 1800-talets början. Jag vill framförallt uppmärksamma Harald Gustafssons artikel *The Conglomerate State* i vilken han presenterar en teori om statsbyggnadsprocesser under 1600-

talet och framåt. Gustafsson menar att det finns en lucka inom forskningen kring övergången från den medeltida feodalstaten till nationalstatens uppkomst som han vill fylla med begreppet *konglomeratstaten*. Själva kärnan i diskussionen kring konglomeratstaten är att den kännetecknades av ett antal områden som alla hade unika relationer till överheten. Gustafsson uttrycker det som en politisk, juridisk och administrativ mosaik snarare än en modern enhetlig stat.³ Detta perspektiv är centralt för uppsatsen, då jag senare kommer att visa hur denna statliga organisation fortfarande i viss mån existerade 1720. Som ett exempel använder sig Gustafsson av Skånelandskapen, eftersom de vid frederna i Roskilde och Köpenhamn 1658 samt 1660 garanterades platser i den svenska riksdagen samtidigt som de fick behålla sina gamla danska adelsprivilegier. Den situationen varade fram till uniformitetens införande 1683 då också Skånelandskapen antog svenska lands- och stadslagar, svensk kyrkoordning och då också svenska adelsprivilegier. Det som förutom den uppenbara kopplingen till Skåne gör Gustafssons artikel speciellt intressant för min egen undersökning är att övergången från den danska till den svenska lag- rätts- och kyrkoordningen enligt Gustafsson verkar ha gått förvånansvärt smidigt, samt att han påpekar att inga tecken funnits på att de ”nya” svenskarna under stora nordiska kriget verkar ha uppträtt som något annat än lojala svenska undersåtar.⁴ Samma bild har framträtt när jag har undersökt riksdagsprotokollen från 1720, där jag redan nu kan avslöja att Skåne på ett politiskt plan var en fullt integrerad del av den svenska konglomeratstaten.

Förutom teorier kring hur staten var sammansatt är uppsatsen också beroende av teorier som behandlar förnationella identiteter. Det är viktigt att förtydliga att avsaknaden av nationella identiteter inte innebar att andra kollektiva identiteter saknades. Tvärtom kommer jag med stöd från Hanne Sanders artikel *Religiøst eller nationalt verdensbillede*, publicerad i samlingen *Mellem Gud og Djævelen*, att visa hur den lutheranska protestantismen fungerade som en framträdande kollektiv identitet hos invånarna i konglomeratstaten Sverige. I artikeln presenterar Sanders en idé om hur religionen fungerade som en källa för kollektiva identiteter för 1600- och 1700-talets skåningar. Det finns många poänger i Sanders artikel. Till att börja med belyser hon en numera gammal sanning om att de allra flesta undersökningar som gjorts av Skånes byte av rikstillhörighet bottenar i ett nationellt tänkande. I flera av dessa tolkningar anges kyrkan ha spelat en stor roll, men aldrig på något annat sätt än som ett verktyg i kampen om det nationella.⁵ Vad Hanne Sanders gör är att vända på steken och istället för att utgå ifrån

³ H. Gustafsson, *The Conglomerate state*, 1998, sid. 189.

⁴ *Ibid.*, sid. 205.

⁵ H. Sanders, *Religiøst eller nationalt verdensbillede*, Köpenhamn 2001, sid. 233.

ett nationellt perspektiv bygga sin undersökning på vad hon kallar för en *teokratisk världsuppfattning* under den tidigmoderna tiden, vilken innebär att kungen sågs som tillsatt av gud, och att kungen därmed också bara var ansvarig inför honom. Detta medför enligt Sanders att folkets relation till kungen blev en lojal sådan, eftersom något annat skulle kunna betraktas som en disloyalitet inför gud.⁶ Det är samtidigt viktigt att poängtera att Sanders inte helt avfärdar påståenden om en nationell kollektiv identitet. Poängen ligger snarare i att belysa vikten av att tolka det försekulariserade samhället utan en sekulariserad världsbild. På samma sätt som det är viktigt att inte tolka förnationella identiteter med ett nationellt perspektiv menar Sanders alltså att det försekulariserade samhället inte kan tolkas utifrån ett sekulariserat perspektiv.⁷ Den nationella identiteten kan alltså inte särskiljas ifrån den religiösa, eftersom kyrkan i allra högsta grad var en aktiv del av konglomeratstaten Sverige.

Jag har tidigare förklarat problemen med att använda min egen undersökning som en indikator på generella tendenser som *inte* är sammankopplade med Skånes rikspolitiska situation. Därför bör jag också poängtera att jag utifrån mitt material inte kan dra alltför långtgående slutsatser kring vilken roll kyrkan haft för skåningarnas identiteter. Vad jag däremot kommer att visa är att det finns tydliga tecken på att den lutheranska protestantismen var både grundläggande och central inom flera förhandlingar på riksdagen 1720. Istället för att nöja mig med att konstatera att Skåne på ett politiskt plan var en fullt integrerad del av konglomeratstaten Sverige och att det inte verkar finnas några generella tendenser till särbehandling av skåningar kopplade till deras geografiska hemvist, så har jag med stöd av Sanders artikel kunnat sätta det nationella perspektivet i bakgrunden genom att uppmärksamma kyrkans centrala roll inom riksdagsförhandlingarna. Om detta i sin tur innebär att kyrkan var lika central på andra plan än det politiska är utifrån mitt material vanskligt att säga, men vad som kan konstateras är att den protestantiska lutheranismen vid upprepade tillfällen stod högst upp på dagordningen under förhandlingarna vid riksdagen, och att Sanders artikel därmed erbjuder en bra teoretisk grund för min egen undersökning.

En annan teoretiker vars verk kommer att fungera som en utgångspunkt för mitt eget arbete är Peter Sahlins. Han har i boken *Boundaries* undersökt ett område ganska likt Skåne, nämligen det fransk-spanska Cerdagne. Sahlins presenterar många högst intressanta resultat, men mest relevant för min undersökning är hans idéer om hur användandet av en nationell retorik kan ha bidragit till att utveckla nationella identiteter hos invånarna i Cerdagne. Sahlins menar att invånarna i området utvecklade *en retorik kring en nationell identitet* vilken

⁶ Ibid., sid. 236.

⁷ Ibid., sid. 252.

användes som ett verktyg för att driva igenom egna intressen i mötet med överheten. Vidare menar Sahlins att de genom användandet av en sådan nationellt präglad retorik slutligen ”övertalade sig själva” om deras nationella tillhörigheter.⁸ Jag kommer senare att visa att även några av de skånska deltagarna i viss mån använde sig av en sådan nationell retorik, vilket innebär att det med Sahlins resonemang i bakhuvudet finns fog för att påstå att ett sådant användande skulle kunna ha haft samma inverkan på skåningarna som på de fransmän och spanjorer som Sahlins undersöker.

Låt oss nu gå över till det skånska exemplet. Som nämns i inledningen finns det en ganska diger skara forskare som under olika perioder intresserat sig av Skånes övergång från Danmark till Sverige. En relativt stor forskningsinsats som sträcker sig över en lång period medför föga förvånande en stor spridning av resultaten. Den danska historikern Knud Fabricius är den kanske mest inflytelserika författaren, med en imponerande samling i fyra band, utgivna från 1906 till 1958. Fabricius mycket omfattande redovisning av övergångsperioden är fortfarande standardverket inom området, men trots att Fabricius undersökning är den klart största i sitt slag, finns det som tidigare nämnts en del brister i hans verk. Genomgående för Fabricius undersökning är att han gång på gång beskriver skeenden i det senare 1600-talets Skåne med vad man simpelt skulle kunna kalla ”nationalistiska glasögon”. Med detta menar jag att han tolkar materialet utifrån en grundläggande tanke kring att en nationell identitet existerade bland 1600-talets skåningar. Samma teoretiska utgångspunkt hade Alf Åberg och Jerker Rosén när de under mitten av 1900-talet fortsatte i ungefär samma spår som Fabricius. De stod för en omfattande forskning inom ämnet, men i likhet med Fabricius har de med få undantag tolkat övergångsperioden utifrån en nationalistisk utgångspunkt.⁹ Skånes övergång från dansk till svensk ägo har alltså även i dessa fall beskrivits som aktiva försök av den svenska staten att göra *svenskar* av skåningarna.

Efter Åbergs och Roséns arbete försvann intresset för den skånska historien, för att åter komma upp till ytan under senare delen av 90-talet då begrepp som nationalism och etnicitet blev populära inte bara inom det historiska fältet, utan även inom många andra vetenskapliga discipliner. Historiska institutionen i Lund har tillsammans med Köpenhamns universitet varit särskilt framstående inom fältet för Skånes ”försvenskning”, där ett gemensamt forskningsprojekt kallat *Da Østdanmark blev Sydsverige* ägt rum. Projektet berör en rad

⁸ P. Sahlins, *Boundaries, the making of France and Spain in the Pyrenees*, Berkeley 1989, sid. 269.

⁹ Se exempelvis titlarna ”När Skåne blev svenskt” och ”Indelningen av rytteriet i Skåne åren 1658-1700: försvenskingsproblemet i belysning av det militära organisationsarbetet” av Alf Åberg, samt ”Hur Skåne blev svenskt”, ”Hallands försvenskning”, ”Statsledning och provinspolitik under Sveriges stormaktstid” och ”Skånska privilegie- och reduktionsfrågor 1658-1686: studier rörande Karl XI:s skånska räfspolitisk och Skånes försvenskning” av Jerker Rosén.

olika aspekter kring Skånes inkorporering till det svenska riket och har resulterat i flertalet avhandlingar och artiklar. Många av dessa har fungerat som inspiration för den här uppsatsen, varav några är speciellt viktiga för min egen framställning. Trots att den senare forskningen skiljer sig mycket från den som gjordes kring seklets mitt finns det dock ett tydligt gemensamt drag för i princip all forskning som bedrivits inom området. Gemensamt är att den nästan uteslutande fokuserar på utvecklingen under 1600-talet. Detta betyder naturligtvis inte att Skåne därför måste ha varit fullt integrerat i det svenska riket efter nordiska kriget, utan snarare tror jag att man bäst kan tolka detta som en lucka i forskningen där en vidare utforskning av ämnet helt enkelt fått stå tillbaka för andra viktiga händelser såsom det stora nordiska kriget och Karl XII europeiska fälttåg, samt frihetstidens allmänna riksdagsarbete.

Ett par artiklar och avhandlingar gjorda inom detta projekt bör snabbt nämnas. Denna genomgång blir en allmän sådan, eftersom jag kommer presentera resultaten mer ingående allteftersom de blir relevanta för mitt eget arbete. Artikeln *Riddare av det juridiska gränslandet* av Fredrik Persson behandlar precis som min egen undersökning skånska deltagare på riksdagen, med skillnaden att Persson har undersökt 1664 års riksdag. Persson konstaterar att den skånska adeln 1664 skickligt utnyttjade sin unika ställning som ”nyblivna svenskar” genom att på flera olika sätt laborera med sin nya ställning, dels genom att skickligt navigera igenom det snår av lagar, sedvänjor, privilegier och fredsavtal de hade till sitt förfogande, och dels genom att växla mellan att vid vissa tillfällen fogligt underkasta sig Kungl. Maj:t och riket, för att senare inta helt andra positioner för att på alla sätt möjliga stärka sin egen ställning.¹⁰ Den skånska adelns agerade präglades alltså i Perssons artikel av ett starkt pragmatiskt förhållningssätt med syfte att på bästa möjliga sätt stärka sina egna intressen inom det svenska riket. Härigenom finns likheter mellan Perssons artikel och min egen undersökning. Men vid ett par punkter skiljer de sig också åt. Till skillnad från Persson har jag valt att inkludera samtliga stånds deltagande på riksdagen, för att också kunna se om det finns några skillnader stånden emellan. En annan avgörande skillnad är att medan samtliga representanter från den skånska adeln i Perssons undersökning är gamla danska adelssläkter, är samma koppling i mitt fall i det närmaste obefintlig.

En annan text som varit till stor hjälp för mitt eget arbete är Peter Ullgrens avhandling *Lantadel*. Avhandlingen behandlar tre adelssläkter i Östergötland och Skåne vid slutet av 1600-talet, och de förändringar i maktstrukturer som drabbar dessa släkter. Avhandlingen visar också att adeln hade ett betydande inflytande i respektive landskap under den period

¹⁰ F. Persson, *Riddare av det juridiska gränslandet*, Ebeltoft 2003, sid. 103.

Ullgren fokuserat på, vilket innebär ett nytt perspektiv på adelns makt och inflytande i absolutismens Sverige.¹¹ Ullgrens avhandling har framförallt varit hjälpsam för mig på två områden. Dels har den utgjort ett underlag för att se vilka adelssläkter som var verksamma i Skåne under övergångstiden, och dels har den, genom Ullgrens konstaterande om den skånska adelns utveckling mot en renodlad godsadel med allt mindre inflytande i politiken, givit mig en grund för hur de gamla danska adelssläkternas frånvaro på riksdagen 1720 som vi senare skall få se prov på skall tolkas.

Angående riksdagens utformning skall titlarna *Sveriges riksdag* av Fredrik Lagerroth samt Michael Metcalfs artikel *Frihetstidens riksdag (1719-1772)* i översiktsverket *Riksdagen genom tiderna* nämnas. Metcalfs artikel är en i jämförelse med Lagerroths lättöversiktlig beskrivning av frihetstidens statskick där riksdagens organisation och betydelse behandlas. Lagerroths verk är å andra sidan desto mer ingående, och har använts i de sammanhang som Metcalfs mer översiktliga artikel inte varit tillräckligt. Slutligen bör också Pär Frohnerts artikel *Administration i Sverige under frihetstiden*, publicerad i boken *Administrasjon i Norden på 1700-talet* samt Kalle Bäcks avhandling *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden* nämnas. De har båda tillsammans med ovan nämnda verk fungerat som stöd för att beskriva hur den frihetstida riksdagen fungerade samt i Bäcks fall vilken roll framförallt bondeståndet hade under de frihetstida riksdagarna.

Avslutningsvis bör en kort sammanfattning av mina viktigaste teoretiska utgångspunkter presenteras. Gustafssons teori om konglomeratstaten är central för hela uppsatsen. Vikten av att tolka det tidiga 1700-talets Sverige som ett rike utan givna och klart formulerade nationella identiteter samt det svenska riket som ett konglomerat av olika regioner där olika lagar och regler kunde samexistera med andra rikstäckande förordningar kan inte nog påpekas. Även Hanne Sanders fokus på religionen som en bärande kollektiv identitet samt hennes skarpsynta tanke om att inte tolka det försekulariserade samhället med ett sekulariserat perspektiv är bärande teorier för mitt arbete.

Metod, material och avgränsningar

De källor som ligger till grund för undersökningen är uteslutande nytryck av protokoll från 1720 års riksdag. Riksdagsprotokollen är utgivna i tryckt form, och består av ett urval från de handskrivna originaltexter som finns bevarade i svenska riksarkivet. Den tryckta upplagan av protokollen delas in i två delar, där den första delen består av anteckningarna från själva argu-

¹¹ P. Ullgren, *Lantadel*, Lund 2004, sid. 326.

mentationen på riksdagen, och den andra består av olika bilagor som presenterades i samband med att förslag lades fram under riksdagen. Bilagorna består av alla möjliga dokument, där exempelvis brev, memorial och de allmänna besvären återfinns. Hur urvalet av dessa bilagor gått till presenteras inte, vilket medför en viss felmarginal för undersökningen. Det är nämligen fullt möjligt att frågor av mer lokal karaktär kan ha sållats bort vid det urval som gjorts när den tryckta källutgåvan sammanställts. Med den reservationen gjord kan vi nu fortsätta genomgången av mitt källmaterial.

Protokollen har med undantag för *Sveriges Ridderskaps och adels riksdagsprotokoll* varit tacksamma att arbeta med eftersom lätthanterliga personregister funnits, samt att deltagarna i samband med öppnandet och avslutandet av riksdagen har listats efter deras geografiska hemvist.¹² Däremot har protokollen för adeln vållat en hel del bekymmer för mig i mitt arbete, eftersom denna utgåva saknar ett ”regionbaserat” personregister vilket försvårat översikten av ridderskapets och adelns deltagande. Deltagarna är istället rangordnade efter ätt, och inte efter län, stad eller stift, vilket är fallet i övriga ständers protokoll. Detta har vållat en del bekymmer för mig att fastställa vilka släkter som var aktiva i Skåne.¹³ Jag har i detta fall utgått ifrån samlingen *Slott och herresäten i Sverige, band I-III*, en samling som behandlar konsthistoria men som också presenterar ägandelängder till ett stort antal gods i Skåne. Från dessa ägandelängder har det varit möjligt att se vilka släkter som ägde gods i Skåne under den aktuella tidsperioden. Utöver dessa har jag också fått bekanta mig ganska väl med Gustaf Elgenstiernas samling *Den introducerade adelns svenska ättartavlor* där jag arbetat med en CD-R utgåva över den svenska adeln. Peter Ullgrens avhandling har också varit till viss hjälp, men då i första hand för att visa vilka gamla danska släkter som saknade representation vid riksdagsförhandlingarna år 1720.

Protokollen skiljer sig också i omfattning. Bondeståndets protokoll från 1720 utgör ca 80 sidor, medan både prästeståndets och ridderskapet och adelns protokoll utgör över 400 sidor var, vilket leder in till uppsatsens metodologiska diskussion. I och med att materialet skiljer sig så pass mycket i både omfattning och innehåll har jag inte kunnat tillämpa exakt samma metod för samtliga fyra stånd. Istället har jag utifrån materialet fått avgöra vad som går att undersöka inom de olika stånden. Således har jag först koncentrerat mig på att undersöka i vilken mån det finns skillnader i hur skånska deltagare blev invalda till det stora antalet

¹² Se exempelvis *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 176 ff.

¹³ Dessutom stämmer inte de nummer som ätterna står under i samband med underskrifterna av riksdagsbeslutet och konung Fredriks valakt överens med de nummer som släkterna presenteras under i Elgenstierna, vilket i sin tur innebär en hel del extraarbete. Jämför *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 386-393 med G. Elgenstierna, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002.

deputationer och utskott som inom riksdagen användes till allt från att ta emot hälsningar från kungen till att delta i viktiga förhandlingar med övriga ståndsrepresentanter. I borgarnas, prästernas och adelns protokoll har jag även kunnat undersöka i vilken mån de skånska deltagarna blev invalda till det prestigefyllda sekreta utskottet, som vid sidan av stånden var riksdagens viktigaste organ. För att få en uppfattning om vilken position Skåne hade inom den svenska staten har jag också valt att närmare undersöka länens, städernas och stiftens plats i det mycket hierarkiska samhället. På så vis har jag kunnat skapa mig en uppfattning om vilken status de olika områdena hade. I de fall det är möjligt har jag slutligen också undersökt om det finns något anmärkningsvärt i frågor rörande de skånska deltagarnas särställning som ”nya” svenskar, samt vilka uttryck denna argumentation tog sig och hur den bemöttes.

Även om skillnaderna mellan de gammalsvenska och de skånska deltagarnas agerande utgör själva kärnan till mitt arbete, är det samtidigt viktigt att sätta dessa skillnader i relation till de frågor som dominerade riksdagen 1720. Genom att göra så, skaffar man sig nämligen en uppfattning om vilken omfattning sådana frågor hade, samt i förlängningen vad de kan tänkas ha inneburit både för de skånska deltagarna och för dem som inte berördes utav dessa frågor. Det kan även vara på sin plats att understryka att det är min ambition att till skillnad från majoriteten av de undersökningar som baserar sig på material från frihetstidens riksdagar koncentrera mig på just de små frågorna, och inte som brukligt de frågor som dominerade under riksdagsförhandlingarna. Slutligen vill jag också motivera varför jag har valt just 1720 års riksdag och varför jag har valt att inkludera samtliga ständs medverkan på densamma.

Att jag har valt att arbeta med just 1720 års riksdag beror återigen på att källmaterialet till stor del har fått avgöra. 1720 års riksdag är den första där samtliga ständers protokoll finns återgivna i tryckt form. Originaltexter finns förvisso att tillgå men en sådan undersökning hade blivit alltför omfattande för en uppsats på kandidatnivå. Dessutom hade riksdagen under det karolinska enväldet en mycket svag reell politisk makt, och bland de riksdagar som hållits är materialet knapphändigt. Frihetstidens riksdagar innebar också en förändring i den svenska maktstrukturen. I och med den nya riksdagsordningen som antogs 1719 stod Sverige inför en unik situation i 1700-talets Europa, där ständernas makt var starkare än någonsin tidigare och där riksdagen i praktiken blev den statsbärande statsmakten.¹⁴ Den frihetstida riksdagen innebar alltså ökade möjligheter till politisk makt för samtliga stånd, och som nämnts ovan fokuserar tidigare studier om frihetstidens riksdagar på de stora övergripande frågorna. Ambitionen att undersöka de frågor som vanligtvis hamnar i marginalen medför också en strävan

¹⁴ Se exempelvis M. Metcalf *Frihetstidens riksdag (1719-1772)*, Stockholm 1985, sid. 127.

efter att hitta nya sätt att använda sig av materialet från de frihetstida riksdagarna. Förhoppningen är att jag skall kunna skapa en bild av vad som var viktigt för de skånska deltagarna, och i slutändan också kunna säga något om hur Skåne som politisk region inom konglomeratstaten Sverige fungerade knappt fyrtio år efter att Skåne fått en ny rikstillhörighet.

Intresset för att inkludera samtliga ständer bottnar i följande argument. Framförallt har jag tyckt att det varit nödvändigt för undersökningen att se om det finns ståndsmässiga skillnader kring hur argumentationen och deltagandet hos de skånska representanterna sett ut. Det är känt att den skånska adeln var villiga att gå till strid för sina gamla danska privilegier, vilket Fredrik Persson visat i artikeln *Riddare av det juridiska gränslandet*. Denna strävan finns, som jag senare kommer att framhålla, kvar hos den skånska adeln även på 1720 års riksdag. Den stora skillnaden är dock att det 1720 rör sig om en skånsk adel *utan* några förankringar i Danmark som argumenterar för sina urgamla rättigheter. Just därför blir det ännu mer intressant att undersöka om de skånska deltagare som *saknar* speciella privilegier *också* för en argumentation som kan härledas till Skånes danska förflutna.

Disposition

Uppsatsen består av tre kapitel. Det första tar upp uppsatsens teoretiska och metodologiska uppbyggnad, samt ger en introduktion till vad som senare kommer att behandlas. Den andra delen är uppsatsens huvuddel, där själva undersökningen presenteras. Denna del inleds med en kort introduktion till hur den frihetstida riksdagen fungerade, samt en presentation av riksdagens viktigaste organ vid sidan av ständerna. Den tredje och avslutande delen presenterar en sammanfattning av mina viktigaste resultat, samt några tankar kring vad som vidare skulle kunna göras forskningsmässigt inom ramen för ämnet.

Det skånska deltagandet på riksdagen 1720

Under det karolinska enväldet var riksdagen som tidigare nämnts av marginell politisk betydelse. Karl XI införde enväldet 1680 och knöt därmed merparten av den reella politiska makten till sig själv. Riksdagar hölls 1686, 1689, 1693, 1697, 1710 och 1713-1714, men innebar aldrig mer än formaliteter i den svenska politiken. Den senaste löstes till och med upp av Karl XII när han under kalabaliken i Bender fick reda på att riksrådet utan kungens medgivande hade inkallat ständerna till en riksdag. Karl XII död 1718 innebar slutet för det karolinska enväldet, och blev en avgörande händelse för Sveriges fortsatta politiska utveckling. Slutfasen av det stora nordiska kriget och, som Michael Metcalf uttrycker det i översiktsverket *Riksdagen genom tiderna* ”den allmänt hatade suveräniteten”¹⁵, tillsammans med den nya riksdagsordningen som under stor samstämmighet antogs bara några veckor in på 1719 års riksdag innebar en ny epok i riksdagens historia, som skulle vara fram till att Gustav III genomförde sin statskupp på sensommaren 1772.

Den frihetstida riksdagens uppbyggnad

Innan jag börjar undersökningen av respektive stånds riksdagsprotokoll skall jag i korta drag presentera vilka frågor som dominerade riksdagen 1720 samt förklara lite närmare hur riksdagen var sammansatt och vilka uppgifter vissa av riksdagens organ hade. Att presentera de övergripande frågorna är viktigt för att kunna sätta de frågor jag behandlar i relation till de frågor som dominerade riksdagsarbetet. De frågor som dominerade riksdagens arbete handlade främst om Fredrik av Hessens tillträde till tronen efter sitt giftermål med Ulrika Eleonora samt om frågor rörande adelns privilegier, där privilegiefrågorna var särskilt framstående.¹⁶ Påfallande ofta reste representanterna också frågor med anknytning i demokratiska processer (även om termen demokrati inte användes). Utarbetandet av frågor rörande riksdagens ”demokratiska” uppbyggnad, samt bondeståndets ihärdiga försök att få platser inom sekreta utskottet¹⁷ är förvisso intressanta i sig, men är för min egen undersökning av marginell betydelse. Jag vill återigen poängtera att de nedslag som jag gjort i de olika ståndens protokoll bör läsas just som nedslag, och inte som några generella drag vid riksdagens arbete. I de fall där man kan se generella tendenser kommer detta tydligt att påpekas, eftersom en sådan situation medför att frågorna måste sättas i ett helt annat sammanhang. Som tidigare nämnts har det

¹⁵ Ibid., sid. 125.

¹⁶ Se exempelvis F. Lagerroth, *Frihetstidens maktägande ständer, del I*, Stockholm 1934, sid. 78.

¹⁷ Se exempelvis *Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I*, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 5.

inte varit min ambition att undersöka de frågor som dominerade riksdagen, utan jag har snarare velat fånga de frågor som kanske tidigare sållats bort vid undersökningar rörande de frihetstida riksdagarna, med förhoppningen att kunna bidra med nya perspektiv på den frihetstida riksdagen.

Det kan också vara värt att nämna att sammansättningen av den svenska befolkningen under den aktuella tidsperioden var starkt dominerad av allmogen, där endast 0,5 % av befolkningen var adliga, 1 % tillhörde prästeståndet samt 2 % tillhörde kategorin borgare. Ca 80 % var sysselsatta inom jordbruk.¹⁸ Detta säger en hel del om maktstrukturen i det tidiga 1700-talets Sverige, där merparten av den reella makten var koncentrerad till en halv procent av befolkningen. Ändå var Sverige på många sätt ganska unikt i jämförelse med övriga europeiska stater, inte minst i avseendet att bondeståndet hade permanenta platser i riksdagen.¹⁹

Riksdagens olika organ

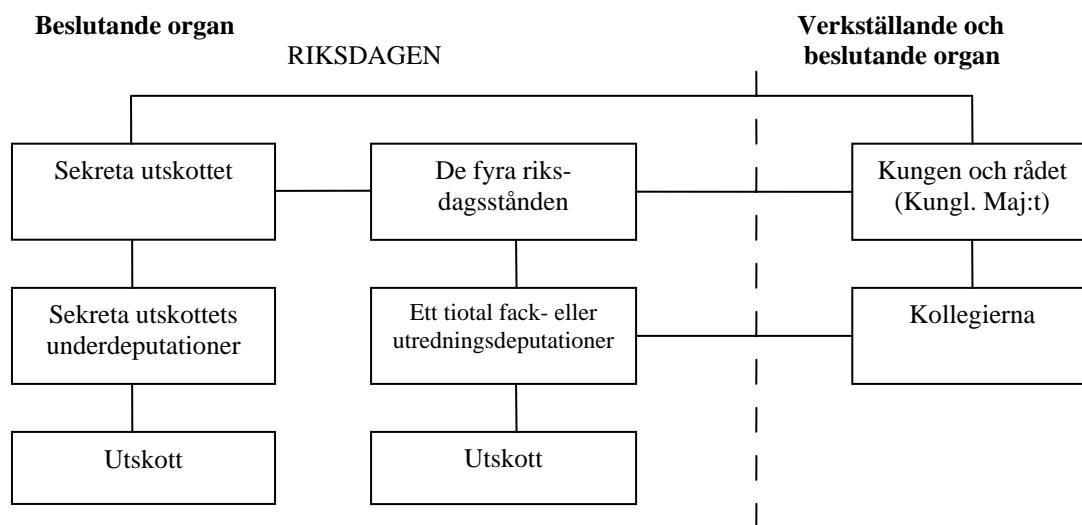
Vad behöver man då veta för att förstå hur den frihetstida riksdagen fungerade och vad den innebar för det politiska systemet? För det första bör man känna till att den politiska makten under frihetstiden låg hos riksdagen, som bestod av de fyra stånden samt sekreta utskottet. Stånden hade en röst var, och eftersom majoritetsprincipen gällde vid omröstningar var tre av de fyra stånden tvungna att komma överens för att kunna rösta igenom förslag. Privilegiefrågorna var det enda undantaget, eftersom stånden hade vetorätt inom de frågor som gällde de egna privilegierna.²⁰ Själva förhandlingsarbetet inom riksdagen skedde till stor del genom olika deputationer och utskott som tillsattes i alla möjliga sammanhang. En deputation kunde utses för att hälsa på drottningen eller de övriga stånden, såväl som för att utarbeta förslag kring kontribution eller privilegiefrågor. Figuren på nästa sida är hämtad från Kalle Bäckers avhandling och illustrerar den struktur som den frihetstida riksdagen var uppbyggd kring. Figuren kräver endast en snabb förklaring. Riksdagen bestod som sagt av de fyra riksdagsstånden samt sekreta utskottet. Min undersökning kommer uteslutande att beröra arbetet inom och emellan stånden samt valen till sekreta utskottet, vars funktion kommer att behandlas närmare under rubriken *Sekreta utskottets funktion*.

¹⁸ M. Metcalf *Frihetstidens riksdag (1719-1772)*, Stockholm 1985, sid. 125.

¹⁹ *Ibid.*, sid. 140 ff.

²⁰ P. Frohnert, *Administration i Sverige under 1700-talet*, Karlshamn 1985, sid. 190. Det kan dock tilläggas att majoritetsprincipen var starkt åsidosatt under 1720 års riksdag, där några exempel på dess användning inte finns. Se F. Lagerroth, *Frihetstidens maktägande ständer, del 1*, Stockholm 1934, sid. 77.

Fig. 1:²¹

Kungens roll var under frihetstiden starkt begränsad. Per Frohnert menar att kungen endast formellt hade den högsta makten, och att riksrådet, eller ”riksens råd” i samband med enväldets slut i realiteten fick den exekutiva makten. Det var alltså rådet, och inte kungen som hade det ytterst politiska ansvaret över Sverige.²² Enligt regeringsformen skulle Sverige styras med ”riksens råds råde”, vilket innebar att kungen var tvungen att ha en majoritet av rådet med sig för att driva igenom sin politik. Riksrådets roll på riksdagen är i sig inte speciellt viktigt för min undersökning, men förtjänar en närmare presentation av en annan anledning. Frohnert menar nämligen också att kungen i och med denna utveckling inte längre kunde anses ha fått sin makt omedelbart av gud, utan istället genom folket. Den teokratiska synen upphör alltså enligt Frohnert i och med det karolinska enväldets slut, och ersätts av en fördragsrättslig syn där ansvaret allt mer kom att ligga på riksrådet.²³

Kommunikationen stånden emellan

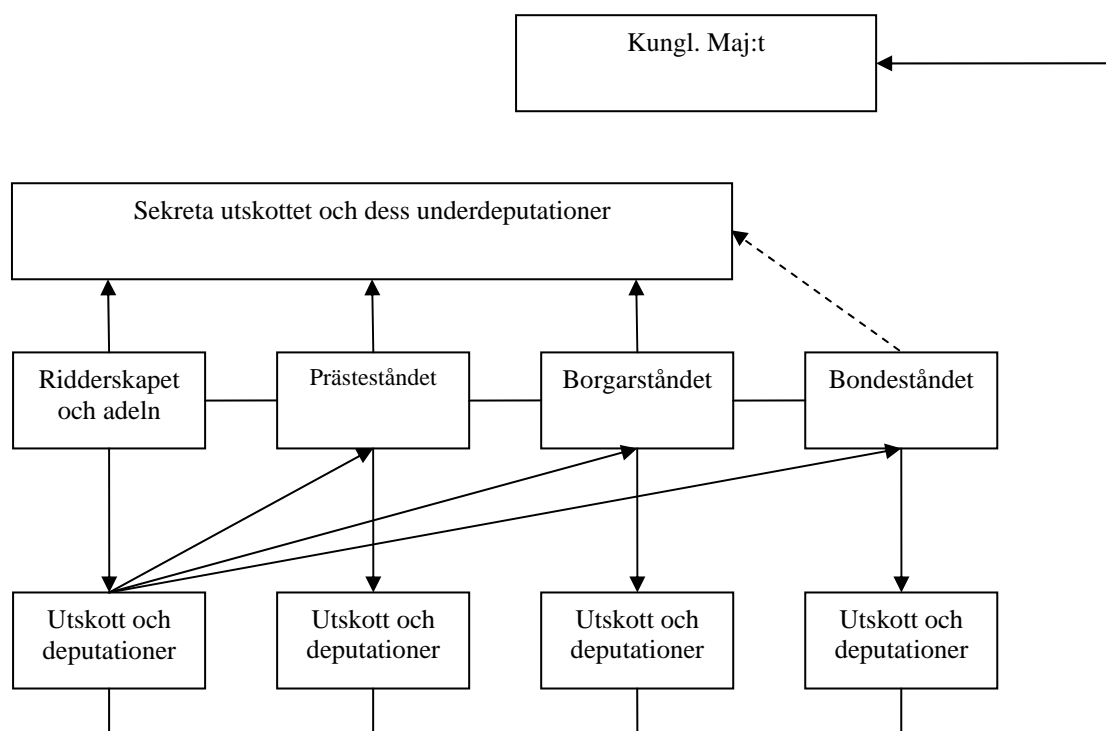
De uppdrag som de skånska representanterna deltog i var som jag tidigare nämnt av varierande betydelse. Jag skall under denna rubrik förtydliga vad de olika uppdragen egentligen innebar. För att underlätta förståelsen av hur arbetet på riksdagen fortlöpte och därmed också förståelsen av de uppdrag som jag har undersökt har jag nedan gjort en figur som beskriver hur kommunikationen stånden emellan samt mellan stånden och Kungl. Maj:t och sekreta utskottet såg ut.

²¹ K. Bäck, *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden*, Stockholm 1984, sid. 37.

²² P. Frohnert, *Administration i Sverige under 1700-talet*, Karlshamn 1985, sid. 190.

²³ *Ibid.*, sid. 190.

Fig. 2:

Den största delen av de uppdrag jag har undersökt består av olika deputationer. Stånden utsågs som jag tidigare nämnt deputationer och utskott för en rad olika ändamål. Det gängse förfarandet när stånden kommunicerade med varandra var att en deputation utsågs för att föra ståndets talan eller för att överlämna memorial eller andra skriftliga handlingar. De deputerade gick sedan till det stånd som var aktuellt för att framföra sina åsikter. I figuren beskriver pilarna de olika vägar som stånden genom deputationer kommunicerade med de övriga aktörerna på riksdagen. Vi ser alltså hur deputationer utsågs för att kommunicera med de övriga stånden, men också med Kungl. Maj:t samt med sekreta utskottet.²⁴

Jag skall också passa på att motivera varför jag valt att använda mig av begreppet *uppdrag*. De flesta uppdrag som de skånska representanterna deltar i är just deputationer, men i vissa fall rör det sig också om andra åtaganden. Exempelvis utsågs bonden Påhl Håkansson vid något tillfälle till att bevittna en gudstjänst, och teologie professor Jakob Benzelius till att utarbeta konfessionsformuläret. Därför är termen *uppdrag* den mest heltäckande termen för att beskriva de skånska deltagarnas agerande på riksdagen. För ridderskapet och adelns, prästeståndets och borgarståndets del utsågs också deputerade för att *delta i* sekreta utskottet, där bondeståndet ej var representerat.

²⁴ I figuren används ridderskapet och adelns kommunikation med de övriga stånden som exempel. Det kan också vara värt att förtydliga att trots att bondeståndet inte hade några platser i sekreta utskottet fanns det en flitig kommunikation mellan allmogen och sekreta utskottet.

Sekreta utskottets funktion

Sekreta utskottet var vid de frihetstida riksdagarna det viktigaste organet vid sidan av stånden. Ridderskapet och adeln hade med sina 50 platser majoritet inom sekreta utskottet, och de övriga 50 platserna var fördelade jämnt mellan prästeståndet och borgarståndet. Allmogen saknade genom hela frihetstiden representation inom sekreta utskottet, med 1742-1743 års riksdag som enda undantag.²⁵ Pär Frohnert beskriver sekreta utskottet som frihetstidens verkliga maktcentrum. Utskottet hade befogenhet att fatta beslut i de frågor som ansågs så viktiga för riket att de inte kunde vara offentliga, vilket innebar att en stor del av den reella makten hamnade på sekreta utskottets bord.²⁶ Vid 1720 års riksdag omfattade sekreta utskottet fyra huvudområden bestämda av riddarhusordningen. Dessa var statsverket, utrikespolitiken, försvaret och bankväsendet. Utöver dessa fanns ett antal mer obestämda inrättningar.²⁷ Sekreta utskottets höga status inom riksdagen gör det till ett intressant studieobjekt, och därför kommer jag under respektive stånd att granska det skånska deltagandet däri. Hur de skånska deltagarna agerade inom sekreta utskottet är dock svårt att säga, eftersom den enda tillgängliga dokumentationen därifrån finns i originalhandlingar på riksarkivet i Stockholm. Å andra sidan är arbetet inom sekreta utskottet egentligen av mindre betydelse för min egen undersökning. Vad som dock är viktigt att förstå är att sekreta utskottet var en viktig del av den frihetstida riksdagen, och att en plats däri innebar en stark maktposition. Den skånska rådmannen Zacharias Melander bekräftar denna bild genom ett uttalande angående sekreta utskottets inflytande vid riksdagen. Melander ställde nämligen en förfrågan om att få lämna riksdagen, eftersom han menade att utskottet med sin ”hemligstämplade” karaktär åsidosatte övriga deltagare på riksdagen. Följande går att läsa i borgarståndets riksdagsprotokoll:

Rådmannen H:r Melander proponerede, at emädan han förnimmer, det uti Secrete utskottet sådane saker företagas och afgöres, som eljest borde komma til plenum twärt emot det slut, som Ståndet fattat, när deputerede til Secrete utskottet utnämdes, ty hemställer han til Ståndet, om han icke må bekomma tilstånd at resa härifrån, eftersom hans närvarelse här å orten på det sättet är onödig. 28

Melander menade alltså att han när han inte fick någon plats inom sekreta utskottet lika gärna kunde åka hem, eftersom alla viktiga beslut under riksdagen ändå fattades där. Melanders

²⁵ K. Bäck, *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden*, Stockholm 1984, sid. 37.

²⁶ P. Frohnert, *Administration i Sverige under 1700-talet*, Karlshamn 1985, sid. 196.

²⁷ För en mer detaljerad beskrivning av sekreta utskottets organisation år 1720, se *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 289-290. För en närmare beskrivning av sekreta utskottet och dess underdeputationer under hela frihetstiden hänvisas till F. Lagerroth, *Frihetstidens maktägande ständer, del 1*, Stockholm 1934, sid. 69-78, samt F. Lagerroth, *Frihetstidens maktägande ständer, del 2*, Stockholm 1934, sid. 31-70.

²⁸ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 413.

uttalande visar att en plats i sekreta utskottet alltså innebar tillträde till en stark maktposition. Samtidigt bör nämnas att sekreta utskottet inte var det enda organ inom riksdagen som hade makt. Arbetet inom ständerna var fortfarande bärande för riksdagsarbetet. Man bör också förtydliga att sekreta utskottet endast verkade inom ovan nämnda områden, vilket innebär att lokalpolitiska frågor huvudsakligen diskuterades inom stånden och inte inom sekreta utskottet. Detta innebär för min egen undersökning i sin tur att *arbetet* inom sekreta utskottet är av underordnad betydelse. Mest intressant är istället att se om skånska deltagare fick tillträde till den maktposition det faktiskt innebar att sitta med i utskottet.

Slutligen bör kanske något också sägas om det språkbruk som användes under riksdagen. Begreppet *Kungl. Maj:t* kommer att dyka upp flera gånger i uppsatsen. Begreppet används när man talar om kungen och rådet som en enhet. Skillnaden mellan uttrycken ständerna och stånden bör också uppmärksammas. Ständerna används när man talar om den samlade ståndsriksdagen, och stånden används när man talar om de olika stånden var för sig.²⁹

De skånska bönderna på riksdagen

Efter genomgången av den frihetstida riksdagens organisation är vi redo att ge oss i kast med de skånska deltagarnas agerande på 1720 års riksdag. Som nämns i min diskussion kring det material jag använt mig av är bondeståndets riksdagsprotokoll ganska knapphändig i jämförelse med de övriga ståndens. Till att börja med saknas samtliga protokoll från riksdagens öppnande den 22 januari till den 10 februari.³⁰ Detta medför i sin tur att de underskrifter som finns tillgängliga för borgar- och prästeståndets protokoll i samband med riksdagens öppnande i bondeståndets fall saknas, vilket inneburit vissa svårigheter att med säkerhet fastställa hur många skånska deltagare som inställde sig på riksdagen.³¹ Bondeståndets underskrifter vid 1720 års *riksdagsbeslut* är dock (trots ett beslut om att det inte skulle bli några underskrifter med anledning av att flera riksdagsmän ifrån bondeståndet hade återvänt hem³²) undertecknade av 34 representanter för bondeståndet i Sverige, varav fyra kom ifrån Skåne. Dessa fyra var Hans Larsson, Hans Nilsson och Nils Pehrsson ifrån Malmöhus län samt Kiähl

²⁹ P. Frohnert, *Administration i Sverige under 1700-talet*, Karlshamn 1985, sid. 190.

³⁰ Detta tros bero på en tvist om väljandet av talman för bondeståndet, vilka motsatte sig en adlig representant som talman. Slutligen valdes justitierevisorn Carl Hiohlman, vilket resulterat i att protokollen först börjar från och med den 10 februari, troligen i samband med att valet av Hiohlman godkändes. Se *Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I*, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 4 f.

³¹ Jfr *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 291 fff., samt *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 176 ff.

³² *Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I*, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 51.

Nielsson ifrån Kristianstad län.³³ Medverkande ifrån Skåne under riksdagen 1720 var också Måns Bengtsson samt Pål Håkansson ifrån Kristianstad län men vars signaturer saknas bland riksdagsbeslutets underskrifter.³⁴ Jag har alltså lyckats identifiera totalt sex representanter ifrån Skåne som deltar på riksdagen år 1720, vars agerande jag kommer att granska lite närmare nedan.

Bondeståndet som politisk aktör på riksdagen

Bondeståndets argumentation på riksdagen kretsade kring lokala och praktiska frågor samt frågor rörande adelns privilegier. Bondeståndet som helhet verkar annars, åtminstone för det aktuella året, ha varit av marginell betydelse på riksdagen vad gäller de frågor som dominerade riksdagen. Detta resultat stämmer också överens med de slutsatser Kalle Bäck presenterar i avhandlingen *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden*, i vilken Bäck menar att bondeståndet till stor del var en grupp som koncentrerade sig på få frågor, oftast rörande skogs- och jordbruksregleringar som de själva berördes av.³⁵ Även om bondeståndets totala insatser vid riksdagen kan verka marginella är ett par punkter i protokollen högst intressanta. Det finns en skrivelse daterad den 4 februari 1720 där bondeståndet ställde krav på delaktighet i sekreta utskottet.³⁶ Även om detta krav till stora delar verkar ha ignorerats av de övriga stånden är det intressant att det framfördes en vilja från allmogen att få delta däri. Denna vilja hos bondeståndet att öka sin ganska marginaliserade maktposition på riksdagen framstår som en av huvudfrågorna för bondeståndet som helhet, och kommer igen flera gånger under 1720 års riksdag.

Angående en eventuell särbehandlig av de skånska deltagarna kan inte mycket sägas. Under 1720 års riksdag utsåg bondeståndet i olika sammanhang över 30 deputationer. I endast sex av dessa redovisas vilka deltagare som utsetts. I två av de sex deputationerna där deltagarna redovisas var skånska representanter utsedda. Även om sex deputationer är alldeles för få för att dra några *generella* slutsatser av, kan man konstatera att de skånska deltagarna *utifrån det material som är givet* inte på något sätt var exkluderade från deltagandet inom de olika deputationerna. Man kan inte heller se några tendenser till att skånska representanter utestängdes ifrån uppdrag rörande några speciella frågor. Exempelvis valdes Pål Håkansson ifrån Norra Sandby i Kristianstad län som en utav fyra in till en angelägen deputation rörande

³³ Ibid., sid. 93 ff.

³⁴ Ibid., sid. 58.

³⁵ K. Bäck, *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden*, Stockholm 1984, sid. 294.

³⁶ *Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I*, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 5.

drottningen, och samma Pål Håkansson blev betrodd med en fullmakt av en representant som lämnar riksdagen ifrån Kronobergs län.³⁷ Utifrån vad man kan utläsa från bondeståndets riksdagsprotokoll förefaller det alltså som om de skånska representanterna är fullt integrerade i det svenska bondeståndets politiska kultur, eftersom ingen form av särställning för vare sig Skåne eller övriga regioner som tidigare varit under dansk dominans kunnat observeras.

De skånska böndernas allmänna besvär

De allmänna besvären var av stor vikt för riksdagsarbetet där de fungerade som en slags kommunikationskanal för lokalbefolkningen i dess kontakt med staten. Besvären kunde bestå av alla möjliga sorters krav, varav flera ofta av högst lokalpolitisk art, och nådde riksdagen genom riksdagsmännen. En häradshövding samlade från sockennivå till riksdagsnivå in synpunkter från allmogen, vilka senare låg till grund för de besvär som presenterades på riksdagen.³⁸ De flesta besvären presenterades 1720 av ett enat bondestånd, vilket ger begränsat utrymme för att särskilja de skånska deltagarnas argumentation. Endast två punkter rör specifikt Skåne. Det första handlar om hur den skånska allmogen nekas nyttja sina skattehemmans skogsmarker till ved och timmer, och det andra behandlar ett problem som präste- och annexbönderna i Skåne har haft med att de tvingats betala dubbla avgifter för sina hemman, i samband med att en tillträdande kyrkoherde ånyo krävt avgifter för hemmanen efter att den förre gått i graven.³⁹ Även om inga av dessa två exempel direkt kan kopplas till någon form av exkluderingsprocess eller särbehandling av den skånska allmogen visar det sig att det inom ett annat av böndernas besvär gömmer sig ett par intressanta punkter som klart kan kopplas både till de skånska bönderna och till Skånes tidigare danska rikstillhörighet.

Som nionde punkt i bondeståndets allmänna besvär beklagade sig en enad allmoge över hur prästerskapets och adelns kompromisslösa utnyttjande av sina privilegier medförde att allmogen tvingades allt hårdare på knäna. Besväret lyder:

I lika måtto anhåller Menige Allmogen underdånigst, at så länge som detta bedröfwelige kriget warar och påstår, hwilket, Gudi klagat, frätit sig in uti sielfwa hiertat på riket, det Höglåfl. Ridderskapet och Adelen samt Prästeståndet ej måtte få undandraga sig at af deras säterier, rå- och rörshemman, ladugårdar och frälsehemman samt prästegårdar utgiöra lika durchtågsgjärder och skiuttsningar med skatte- och cronobönderne, emedan i widrig händelse de fåå crono- och skattehemmanen genom cronoskiuttsen och

³⁷ Ibid., sid. 13 samt sid. 40.

³⁸ För en utförligare diskussion kring bondeståndets besvär, se K. Bäck, *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden*, Stockholm 1984, sid. 29 fff.

³⁹ Se *Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I*, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 78 respektive 79.

durchtågsgiärderne blifwa aldeles utmattade, som likwäl tyckes strida emot den inbördes kiärleken, som det ena ståndet i riket bör wisa det andra, i ty at alla Ständerne böra sökia tilsammans draga tungan och swårheten, som riket allmännel:n trycker, och icke låta alt beswär stadna på ett stånd dermedelst detsamma at i grund ruinera och förderfwa; dessutan Högl. Ridderskapet och Adelen samt Prästerskapet niuta så wäl deras förswar och protection af den inqwarterade militien wid fienteligit infall för deras sätegårdar, rå- och rörs- samt frälsehemman som Bondeståndet för dess bondehemman, til at förtiga, det näst Höglofl. Ridderskapet och Adelen inga uti hela riket niuta större förmåner än Prästerskapet, som först äro försedde med skiöna och goda prästebord, hwilka äro til räknandes ibland de bästa lägenheter i landet, niutandes de ock all deras rättighet oafkårtad, så i skaftionde som all annan deras upbörd, ty om bonden ell. sochnemännen aldrig så litet äga, skal ändå prästen hafwa sitt däråf oafkårtat. 40

Vid en första anblick har inte detta besvär så mycket att säga om den skånska allmogen. Men i samband med att Teodor Junbeck, kyrkoherde ifrån Jönköping, fick i uppdrag att från prästeståndet utarbeta ett svar på besväret ovan, klart och tydligt uttryckte dels att besväret var riktat mot det *skånska prästerskapet* och dels att det fanns delar av bondeståndet som inte alls ville ha del i detta besvär, så hamnar ovanstående besvär i en helt annan dager.⁴¹ Det visar sig alltså att de skånska bönderna dels adresserat ett av sina egna besvär från ett *samlat* bondestånd, och dels lyckats rikta besväret till det samlade prästeståndet och *inte* direkt till det skånska prästerskapet. Hur detta i sin tur har gått till kan man bara gissa, eftersom protokollen inte säger någonting om det. Den beska ton som återfinns hos den skånska allmogen är också värd att notera. Säkert är att stora nordiska kriget hade tärt hårt på allmogen, som alltså i vad som närmast verkar vara desperation uttryckte sitt missnöje med att de skånska prästerna (och för all del också den skånska adeln) trots ett utblottat bondestånd oavkortat utnyttjade sina rättigheter till uppbörd. Allmogens besvär är unikt genom att den traditionella retoriken från allmogens sida är helt utelämnad. Den första punkten under bondeståndets allmänna besvär kan få tjäna som exempel på hur allmogen vanligen uttryckte sig i sin kommunikation med överheten:

Till Eders Kongl. Maj:t fly Menige Allmogen uti aldra diupaste underdånighet med bön och anhållan, det täcktes Eders Kongl. Maj:t i nåder bibehålla dem wid de förmåner och rättigheter, som deras förföder af ålder åtniutit, dem hwarken de eller wi på något sätt sedermera hafwa giordt oss förlustige af eller förwärvat. 42

⁴⁰ Ibid., sid. 63.

⁴¹ Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 308.

⁴² Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 60.

Det är inte helt otänkbart att den skånska allmogen vågat använda en mera aggressiv ton än brukligt just eftersom de kunnat adressera besväret från ett samlat bondestånd. Att de dessutom inte uttalat riktat besväret mot det skånska prästerskapet kan ytterligare ha stärkt deras mod till protester. Besväret avslöjar också en del om den skånska allmogens ställning på riksdagen. Det är rimligt att anta att den skånska allmogen inte skulle ha lyckats med att nästla in ett så laddat inlägg i de allmänna besvären om de hade tillhört den svenska allmogens periferi.

Religionen som identitetsskapande faktor

De åsikter som bondeståndet presenterar i samband med Ulrika Eleonoras avgång och prins Fredriks trontillträde är av ett visst intresse ur ett identitetsperspektiv. Även om det kan vara lite väl drastiskt att säga att dessa på ett tillförlitligt sätt återspeglar böndernas nationella identitet så kan de ändå ge en uppfattning om vilka värden som var viktiga för bondeståndet som gemensam kraft. I bondeståndets memorial om H. K. H. Prins Fredrik av Hessens upphöjelse på tronen finns en notering om bondeståndets tankar och åsikter kring tronskiftet. Det finns en intressant motsägelse i texten. Först skriver de:

dertil Hans Kongl. Högheet alltid warit nådig och om Swärjes rijkes wällgång, som wid alla tilfällena emot fienderne, så emot dansken på åthskillige ställen som emot ryssen, wist sig tapper och waksam och icke spart sitt lijf och blod med mera möda och arbete ⁴³

Att Ulrika Eleonoras man prins Fredrik av Hessen är av tyskt ursprung verkar i detta inledande exempel inte vara av någon större betydelse, vilket blir särskilt intressant när man jämför det med en senare punkt under samma memorial där allmogen skriver:

samt på alt sätt söka det allmenna bästa för sine und[er]såtare I gemen och befordra hwar och en til dhen heder, han har förtient, så att icke några herrar af tysk el. annor främmande nationer måtte inkomma och bekläda tiensterne af högre el. mindre beställningar. ⁴⁴

Prins Fredriks tyska härkomst nämns överhuvudtaget inte i den första texten, men när allmogen senare presenterade åsikter kring dennes uppdrag som kung uttryckte man tydligt en önskan om att tjänster inom statsmakten i första hand skall tillsättas av personer inom det svenska riket. Dessutom var man i ytterligare en punkt noga med att påpeka att tronen åter skall tillfalla Ulrika Eleonora vid ett eventuellt dödsfall. Det är högst intressant att bondeståndet först beskrev den dåvarande prinsen som trogen det svenska riket, helt utan att

⁴³ Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I, utg. S. Landahl, Uppsala 1939, sid. 56.

⁴⁴ Ibid., sid. 57.

problematisera kring hans rikstillhörighet, samtidigt som man i nästa andetag framhöll vikten av att tronen skulle återfalla till en inhemska tronföljare om något skulle hända den blivande kungen. Just hur allmogen bollar med dessa två motsägelser är ur ett identitetsperspektiv högst intressant, eftersom det vid en första anblick skulle kunna ses som ett tecken på att det fanns något som kan likna en nationell identitet som svenskar hos bondeståndet. Samtidigt är det viktigt att till fullo sätta dessa utdrag ur texten i sitt sammanhang. För det första bör sägas att allmogen som första punkt skriver följande:

Att Hans Kongl. Högheet måtte antaga vår religion, der det icke redan skiedth, och städze derwid förblifwa i sin lijftijd utan ringaste ändring, och icke ringaste införes eller inritas i vårt rijke, som sträfwar emot vår rätta nu warande religion. 45

Bondeståndet visade med detta uttalande att Fredrik av Hessens konfession till den ”rätta nu varande” religionen var långt viktigare än något som hade med nationell tillhörighet att göra. Detta faktum får en särskilt intressant innebörd vid en jämförelse med de resultat Hanne Sanders presenterar i sin artikel *Religiøst eller nationalt verdensbillede*. Sanders påstår ju som tidigare nämnts inte att nationella identiteter inte existerade, hon visar snarare motsatsen, men hon argumenterar för den religiösa världsbildens betydelse i tolkningen av nationella identiteter. Uppfattningen om religionen som en viktig källa för skapandet av kollektiva identiteter under 1700-talet stämmer väl in med böndernas ovan nämnda vädjan till Fredrik av Hessen om att inga ändringar inom deras dåvarande religion skulle införas. Jag delar Sanders uppfattning, eftersom jag menar att detta är en indikation på att religionsfrågan var den viktigaste frågan för det svenska bondeståndet år 1720 angående Fredrik av Hessens tillsättning som kung. Även om det finns spår av nationella tendenser i bondeståndets protokoll så hamnar de i jämförelse med argumenten kring religionen långt ner på allmogens dagordning.

Det enda tecknet man kan urskilja på någon särställning eller avvikelser för Skånes del som region inom det svenska riket är i vilken ordning riksdagsbeslutet samt memorialet om prins Fredriks upphöjelse på tronen är undertecknat. På båda ställen hamnar Gotlands, Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Hallands och Göteborg och Bohus län sist, i samma ordning som nu uppräknade.⁴⁶ Detta ger som bäst en indikation om vilken position Skåne län hade inom det svenska riket, men är inte tillräckligt för att dra några slutsatser av, framförallt inte när resterande material tycks tyda på att de skånska bönderna på ett *politiskt* plan var fullt integrerade i den svenska staten. Den tydligaste tendensen i bondeståndets riksdagsprotokoll är istället att de som en gemensam politisk enhet har en strävan att få mer makt inom riks-

⁴⁵ Ibid., sid. 56.

⁴⁶ Ibid., sid. 58 samt 93-95.

dagen, inte minst genom deras ihärdiga försök att tillåtas plats inom sekreta utskottet, men också med deras samlade fokus på lokalpolitiska frågor.

De skånska borgarna på riksdagen

Materialet från borgarståndets aktiviteter under riksdagen 1720 skiljer sig på många punkter från bondeståndets. Borgarnas material är mer omfattande, vilket medfört att det tydligare går att urskilja de skånska representanternas agerande och argumentation. Detta innebär i sin tur att det inte har varit lika nödvändigt att undersöka varje deputation som skånska representanter deltar i, eftersom materialet tillåter att fokus till större del kan läggas på de skånska borgarnas enskilda inlägg och agerande under riksdagen.

Inför borgarståndets samling till riksdagen 1720 skulle de större städerna enligt en riksdagskallelse från 1719 utse en herredagsman, som också skulle representera en del mindre städer. De mindre städerna skulle enligt kallelsen antingen förena sig om en representant som företrädde flera mindre städer eller förmedla en fullmakt till den herredagsman som valts ut för närmaste större stad.⁴⁷ Alltså kunde en herredagsman representera flera städer på samma gång. I de två styckena som följer nedan kommer jag att visa hur de skånska borgarna var framstående aktörer under riksdagen 1720 där inga som helst tecken på utanförskap eller exkludering finns, utan där snarare en stor vilja till politiskt engagemang och aktivt deltagande från de skånska representanternas sida var synliga under riksdagsförhandlingarna.

Skånska städer framstående

Redan på första sidan av borgarståndets riksdagsprotokoll upptäcker man att flera skånska städer var högt rangordnade inom det svenska riket. I samband med riksdagens öppnande räknades städerna och dess representanter upp efter dess rang inom riket, där 103 svenska städer omnämndes. För Skånes del var totalt åtta städer representerade av tre deltagare (av totalt 37)⁴⁸, där justitieborgmästaren Jakob Montel ifrån Malmö representerade Malmö (5)⁴⁹, Helsingborg (18), Skanör (93) och Simrishamn (99), handelsmannen Anton Cortmeijer ifrån Kristianstad representerade Kristianstad (17) och Landskrona (6) och rådmän Zacharias Melander ifrån Lund representerade Lund (34), Engelholm (20) och Ystad (21). Trelleborg

⁴⁷ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 289.

⁴⁸ Siffran baseras på ständernas underskrifter vid 1720 års riksdagsbeslut. Det är givetvis möjligt att någon deltagare kan ha lämnat riksdagen, men siffran ger ändå en uppfattning om det ungefärliga antalet. Jfr *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 536-539.

⁴⁹ Siffran motsvarar den ordning som städerna efter rang räknas upp i protokollen.

(92) var den sista skånska staden som omnämndes i protokollen, men utan någon representant närvarande och till synes också utan någon fullmakt till någon annan representant.⁵⁰ Att döma efter hur städerna rangordnades verkar det alltså som om flera skånska städer utgjorde viktiga delar av det svenska riket. Detta blir särskilt intressant vid en jämförelse med bondeståndets riksdagsprotokoll, där vi sett att Kristianstads och Malmöhus län hamnade längst ner vid en uppräknings av länen. Rangordningen av de enskilda städerna tyder på att staden fick en enskild relation till kronan, vilket till viss mån ger en annan dimension åt städernas identiteter. Den stora skillnaden mellan var de skånska städerna hamnade i rangordningen ger en signal om att man inte helt oproblematiskt kan gruppera ihop dem till en enhet, vilket i sin tur rimligen borde innebära att deltagarna på riksdagen snarare såg sig som representanter för sin egen stad snarare än för städerna i Skåne. Detta betyder att jag i min egen undersökning måste vara ytterligare lite försiktig med att allt för snabbt se på de skånska deltagarna från borgarståndet som en enhet, snarare än representanter för fristående städer inom det svenska riket.

Det totala antalet deputationer som de skånska representanterna deltar i överstiger 35 stycken, till vilka kan läggas ett mindre antal uppdrag av andra slag. På var och varannan sida i protokollen omnämns de skånska representanterna i samband med någon deputation eller något annat uppdrag. En häpnadsväckande siffra står Zacharias Melander för, då han deltar i över 25 av dessa uppdrag, vilket ger en bra bild av Melanders synnerligen flitiga arbete på riksdagen 1720. Då innehållet i flertalet av dessa uppdrag dock är av mindre betydelse för min undersökning, räcker det med att konstatera att de skånska deltagarna på riksdagen definitivt var delaktiga inom borgarståndets arbete på riksdagen och att det därmed inte finns några *allmänna tendenser* till utanförskap eller exkludering av de skånska deltagarna. Ett par händelser är dock intressanta när man skall studera frågor kring Skånes och skåningars positioner inom det svenska riket. Jag skall göra ett par djupdykningar i borgarståndets riksdagsprotokoll, där bland annat valet till sekreta utskottet skall granskas närmare.

Skånska borgare i sekreta utskottet

Den 29 januari 1720 beslutades under borgarståndets samling vid riksdagen att ståndet skulle bestämma vilka 25 representanter som skulle utses till sekreta utskottet. Ståndet valde dock, av okänd anledning, 27 representanter där samtliga skånska deltagare i ett första skede fanns representerade.⁵¹ När själva valet till de olika underdeputationerna inom sekreta utskottet

⁵⁰ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 291 fff.

⁵¹ *Ibid.*, sid. 320.

genomfördes en knapp månad senare blev Anton Cortmeijer invald till fredsverket, kommersdeputationen⁵² och till en deputation som skulle överse deputationskommissionens handlingar. Zacharias Melander⁵³ valdes in till kommers, kontributions, och justitiedeputationen medan Jakob Montel inte valdes in till något av de olika utskotten.⁵⁴ Det finns dock ingen anledning att tolka Jakob Montels frånvaro inom sekreta utskottet som någon form av regional exkludering, eftersom flera andra riksdagsmän som i det inledande skedet valts ut för att representera ståndet i sekreta utskottet inte heller valdes in i det slutgiltiga skedet.⁵⁵ Två av tre skånska deltagare fick alltså flera platser i flera olika underdeputationer inom sekreta utskottet. Därmed kan vi konstatera att det inte fanns några signifikanta skillnader mellan hur representanterna för Skånes borgarstånd och representanterna för gammalsvenska områden valdes in i sekreta utskottet, vilket ytterligare bidrar till att förstärka bilden av att Skåne på ett *politiskt* plan var en väl integrerad del av den svenska staten.

Vid ett annat tillfälle dyker en intressant formulering upp i samband med att tillsättningen av en angelägen deputation rörande Fredrik av Hessens trontillträde diskuterades. Borgarståndet uttryckte sig på följande vis:

Desse 6 skulle utvälja öfrige 12 och gjorde förut följande ed: Jag N.N., utnämnd at med de öfrige därtill deputerade utvälja 12 personer af vårt Stånd, som skola det den 27 hujus proponerade angelägne ärendet utarbete, lofwar och swär wid Gud och på hans heliga Evangelium at jag i detta mit wal intet afseende på något annat hafwa skal, än personens skickelighet och redelighet, som jag med mit wal stannar uppå, och det så sant mig Gud hjelpe til lif och själ!

56

Citatet avslöjar en del om vilka värden som ansågs viktiga vid riksdagens arbete. Deltagarna skulle lova och svära vid gud om att de endast utgick från personernas skicklighet och lämplighet, vilket skulle kunna tolkas som en indikation på att så kanske inte alltid var fallet. Den religiösa närvaron inom de politiska argumenten visar sig även här, vilket till viss del kan ge ytterligare stöd åt den diskussion som fördes under rubriken *Religionen som identitetsskapande faktor* där religionens roll som underlag för skapandet av kollektiva identiteter lyfts fram. En annan intressant notis är att Malmös representant Jakob Melander valdes ut som en

⁵² I protokollen står ”Til Commerciën”, vilket jag har valt att översätta till ”kommersdeputationen” enligt SAOB:s Internetupplaga: <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>.

⁵³ Jag antar att det rör sig om Zacharias Melander, men det är aningen oklart om det i detta fall rör sig om Hr. rådmän Melander ifrån Lund eller Hr. borgmästare Melander ifrån Borås.

⁵⁴ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 334 ff.

⁵⁵ Dessa var åldermannen Mårten Jeger ifrån Stockholm, borgmästare Dahlborg ifrån Halmstad, rådmän Bubb ifrån Jönköping, rådmän Ekelin ifrån Växjö samt rådmän Burgerus. Burgerus hemort är okänd eftersom han ej finns med i förteckningen av deltagare på borgarståndets riksdag. Jfr *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 320 med 334-336.

⁵⁶ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 342.

av de 12 som skulle handha ärendet. Att Melander fick förtroendet att delta i det med borgarståndets egna ord ”angelägne ärendet”⁵⁷ är ytterligare en indikation på att de skånska deltagarna inte gick under någon negativ särbehandling på riksdagen 1720.

Lokalpolitik och önskemål om centraliseringar

Ett representativt exempel på hur enskilda ärenden kunde tas upp under riksdagens arbete stod Anton Cortmeijer för när han hade åsikter kring ett förslag om införandet av auktionskammare på hemorten. Auktionsdirektörerna vid Stockholms auktionskammare hade upprättat direktiv efter vilka auktionskammare skulle öppnas i städerna. I protokollet står följande:

Härwid påminte H:r Cortmeijer, at det woro ganska nödigt, det sådande auctionscamrar blefwo uprättade, hälst däraf en almän nytta skulle flyta, och på den orten, däräst han är hemma och boendes, med auctionerne skal mycket orichtigt tilgå. 58

Även om detta uttalande inte direkt säger speciellt mycket om något som går att koppla samman med regional patriotism eller något annat knutet direkt till mina frågeställningar, utger det ett bra exempel på hur de enskilda deltagarna drev lokalpolitiska frågor. Vi skall längre fram få se hur sådana enskilda uttalanden blir vanligare och vanligare, ju högre upp i det hierarkiska samhället vi kommer.⁵⁹ Men uttalandet säger mer än så. Cortmeijers önskan om sådana auktionskammars upprättning är ett direkt svar på en strävan efter att ha ett riktäckande regelverk kring städernas auktionskammare, vilket visar att önskemål om centraliseringar inte bara drevs av överheten, utan att de faktiskt också existerade hos befolkningen.

Genom ett skriftligt anförande stod Cortmeijer för ett annat intressant bidrag under riksdagen. Cortmeijer klagade över en brandskatt Kristianstad blivit ålagda att betala i samband med Danmarks sista försök att åter erövra Skåne. Cortmeijer menade att betalningen i kombination med de kostnader som inkvarteringen och omvårdnaden av de svenska trupperna drabbat Kristianstad hårt, och föreslog att städerna Halmstad, Trelleborg, Engelholm, Malmö och Ystad skulle kunna ta på sig någon andel av den summa Kristianstad erlagts att betala, vilket Cortmeijer motiverade med att inga av de berörda städerna hade drabbats lika hårt som Kristianstad.⁶⁰ Det verkligt intressanta i sammanhanget är vilka städer som Cortmeijer före-

⁵⁷ Ibid., sid. 342.

⁵⁸ Ibid., sid. 402.

⁵⁹ Om detta i sin tur beror på att det i prästeståndet och adelns fall var vanligare med sådana enskilda uttalanden eller om det är protokollen från respektive stånd som är mer utförliga går i detta fall inte att svara på. Det urval som gjorts i samband med de tryckta utgåvorna av protokollen sammanställts kan också ha tenderat att återge de högre ståndens argumentation mer utförligt.

⁶⁰ Se *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 397.

slog skulle hjälpa Kristianstad. Samtliga städer som nämns tillhör den ”nyare” delen av det svenska riket, vilket tyder på att det trots min tidigare nämnda reservation för att kategorisera de skånska städerna som en enhet existerade en viss samhörighet mellan de skånska städerna. Vad som skulle vara verkligt intressant att undersöka, men som tyvärr inte låter sig göras i det här sammanhanget, är huruvida denna samhörighet är exceptionell för det skånska fallet eller om liknande tendenser finns över hela riket.

Innan vi summerar de skånska representanternas agerande skall jag göra ett sista nedslag i borgarståndets riksdagsprotokoll. Det rör sig återigen om rådmannen Zacharias Melander, som står för det mest påfallande exemplet angående särställningen hos de skånska deltagarna. Det rör sig dock inte om något utanförskap. Istället handlar det om en rekommendation från talmannen Jakob Bunge. Efter att flera resultat av sekreta utskottets och övriga deputationers arbete presenterades på borgarståndets möte vid riksdagen den 23 juni 1720 föreslog talmannen att ståndet skulle rekommendera Melander till en ihågkommelse för sin långa och skickliga tjänst som rådman. I protokollet står:

Rådmannen H:r Bunge proponerade, om ike man kunde med en underdånig föreskrift rekommendera Rådmannen ifrån Lund H:r Zacharias Melander hos Hans M:t til en nådig ihugkommelse, eftersom han, både igenom sin skikelighet och långlige tjänster, gjordt sig därtill wärdig. Detta blef mästerdelen samtykt, men en och annan androg at det intet skulle wäl skika sig beswära Hans M:t med några recommendationer, hwaruppå detta kom att stanna.

61

Melander hade sedan 1709 verkat som rådman men blev 1728 borgmästare i Lund.⁶² Varför talmannen ansåg att Melander gjort sig förtjänt av ihågkommelsen är oklart, men även om den inte kan kopplas till Melanders arbete på riksdagen är det värt att notera att talmannen ansåg att Melander genom sitt arbete som rådman förtjänat en kunglig rekommendation. Melanders mycket flitiga deltagande i arbetet på riksdagen indikerar tillsammans med talmannens vilja att rekommendera Melander på att borgare från skånska städer inte var lämnade i periferin.

Inga invändningar i de allmänna besvären

I borgarståndets allmänna besvär presenterades inga frågor från de skånska deltagarna. Detta kan vara värt att notera med tanke på att de allmänna besvären fungerade som en kanal för att genomdriva önsknings eller klagomål av mera lokalpolitisk karaktär. Borgarståndets

⁶¹ Ibid., sid. 420.

⁶² Ibid., sid. 420.

allmänna besvär är i själva verket påfallande få. Besvären utgör endast sex punkter återgivna på knappt tre sidor, vilket är påfallande lite i jämförelse med övriga stånd. Även vid en jämförelse med besvären från senare riksdagar är siffran liten. Exempelvis utgjorde de allmänna besvären från 1723 års riksdag 53 punkter vilka sträcker sig över totalt 24 sidor.⁶³ Även under 1719 års riksdag är borgarståndets allmänna besvär långt mer utförliga, då de från detta år bestod av 27 punkter och sträcker sig över 12 sidor.⁶⁴ Frånvaron av några enskilda inlägg under 1720 års riksdag behöver dock inte bero på att några sådana inte fanns. Snarare bör denna frånvaro tolkas som en avvikelse. Det kan konstateras att arbetet med besvären drog ut på tiden.⁶⁵ Att döma av den stora skillnaden mellan de allmänna besvarens omfattning för det aktuella året jämfört med både tidigare och senare år, borde istället slutsatsen peka åt att något gick fel med besvären. Exakt vad som har inträffat står inte i borgarståndets protokoll, men det ter sig helt enkelt orimligt att borgarståndet inte hade fler invändningar än de som presenteras. Min gissning är att besvären bantades ner som en följd av att man inte hade hunnit genomarbeta dem tillräckligt.

I övrigt finns det inte mycket material som är av något vidare intresse för min undersökning. Som en notis kan påpekas att även i borgarståndets protokoll finns ett stort antal frågor som rör riksdagens demokratiska uppbyggnad. Exempelvis kan nämnas att borgarståndet i en påminnelse vid de adliga privilegierna framhåller allas likhet inför lagen, eller att de argumenterar för att öka ständsrepresentationen och ifrågasätter riksrådets sammansättning.⁶⁶ Skåne som region nämns endast en gång i samband med en hänvisning till en kunglig resolution för Skånska Guvernementet införd år 1693.⁶⁷

Vi har sett att de skånska deltagarna från borgarståndet genomgående var mycket aktiva under riksdagen. Vi har också sett att flera av de skånska städerna utgjorde viktiga delar av det svenska borgerskapet. Sammantaget ger detta oss en ganska bra bild av att det skånska borgerskapet (i den mån vi kan kategorisera dem som ett *skånskt* borgerskap) stod sig väl inom det svenska politiska systemet. Vad som har varit svårare att svara på är hur de hanterat konflikter mellan statsmakten och de egna städerna, då sådana frågor lyst med sin frånvaro.

⁶³ Se *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del II*, utg. N. Staf, Uppsala 1951, sid. 518-542.

⁶⁴ *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I*, utg. N. Staf, Uppsala 1945, sid. 237-248.

⁶⁵ *Ibid.*, sid. 405.

⁶⁶ *Ibid.*, sid. 469 samt 497.

⁶⁷ *Ibid.*, sid. 470.

Det skånska prästeståndet på riksdagen

Vid riksdagen 1720 var fyra representanter från Lunds stift kallade. Dessa var teologie professor Jacob Benzelius ifrån Lund⁶⁸, prostarna Thomas Eurodius ifrån Grönby och Thomas Joung ifrån Fridlevstad samt kyrkoherden Petrus Qwiding ifrån Kvidinge. Det bör noteras att Thomas Joung var verksam i Blekinge, som under 1700-talets början lydde under Lunds stift. I vissa fall presenteras Joung enbart som en representant ifrån Lunds stift, medan han andra gånger beskrivs som pastor i Blekinge, så hans agerande på riksdagen är i min undersökning underordnat övriga representanter från Lunds stift.⁶⁹ Bland totalt tretton stift räknas Lunds upp på åttonde plats efter att ”stiftens ordning och fullmakternas lydelse” följs.⁷⁰ Lunds stift var alltså inte lika högt rangordnat som de största skånska städerna.

Under 1720 års riksdag hade det samlade prästeståndet 43 representanter för tretton stift närvarande, vilket jämfört med antalet adelsmän på riksdagen samma år som uppgick till över 280 bör betraktas som väldigt få.⁷¹ Detta innebar exempelvis att över hälften av ståndets medlemmar satt med i sekreta utskottet, samt att de ofta tvingades delta i flera utskott eller deputationer samtidigt. Ett genomgående drag under prästeståndets riksdagsarbete var de ståndsstrider som allmänt har beskrivits som tongivande under 1720 års riksdag. Det mesta av ståndets arbete kretsade kring de adliga privilegierna, och den enorma process som krävdes för att rubba dessa privilegier. Dock finns det även ett par händelser som mer direkt kan knytas till min egen undersökning.

Skånska präster i sekreta utskottet

När prästeståndet skulle välja deputerade till sekreta utskottet utsågs 30 representanter, trots att antalet deputerade egentligen inte skulle överstiga 25 och trots att prästeståndets totala antal alltså inte översteg 43 personer. Ståndets kommentar till detta förslag var att de tyckte att de 30 deputerade helt enkelt behövdes inom sekreta utskottet, och att de övriga stånden därefter också fick utöka antalet deltagare på samma vis.⁷² Trots prästeståndets ringa antal fanns alltså en önskan om att utöka den totala representationen i sekreta utskottet, och därmed

⁶⁸ Benzelius blev biskop i Göteborg 1731 och slutligen ärkebiskop år 1744, en tjänst han tog över från sin avlidne bror. Benzelius var också en notorisk riksdagsman, som medverkade vid samtliga riksdagar från 1719 fram till hans död 1747. Se B. Meijer, *Nordisk Familjebok, band II*, Stockholm 1904, sid. 1390.

⁶⁹ Se exempelvis *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 402.

⁷⁰ *Ibid.*, sid. 175, ff.

⁷¹ Dock kan tilläggas att de trots allt var fler än både bondeståndet med sina 34 deltagare och borgarståndet med sina 37.

⁷² *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 187.

låta mer än två tredjedelar av ståndets representanter delta i sekreta utskottets deputationer. I ett inledande skede var tre av fyra representanter från Lunds stift aktuella för sekreta utskottet, där kyrkoherden Petrus Qwiding var den enda som inte valdes in.⁷³ Senare visade det sig att ståndet inte fick sin vilja igenom, och att det slutgiltiga antalet landande på 25 deltagare, med resultatet att blekingen Thomas Joung var en av dem som valdes bort. Joung lyckades dock behålla sin plats eftersom Thomas Eurodius självmant av okänd anledning begärde att få lämna sin plats till förmån för Joung. Av de slutgiltiga 25 deltagarna i sekreta utskottet fanns alltså en av tre skånska deltagare. Det framgår inte av protokollen vilka underdeputationer prästerna från Lunds stift valdes in i, snarare verkar det som om detta bestämdes allteftersom de olika underdeputationerna sammanträdde. Däremot finns en mycket intressant diskussion angående en deputation till kontributionsverket. Trots att den största delen av riksdagens arbete inte på något sätt kan beskrivas som en dragkamp mellan olika regionala skillnader existerar det ändå exempel som talar för att det spelade en viss roll vilken del av Sverige riksdagsmännen hörde hemma i. Följande går att läsa i protokollen:

Påminthe h:r doctor Cameen, at ibland the deputerade öf:r contributionsverket borde ock någor wara för Stockholms stad, och wardt i så motto för godt funnit, at kyrkoherden mag. Sternell therom anmodas, i hwilken ställe probsten mag. Eurodius tog sig therifrån, emedan the woro uti thenna deputation twänne ifrån Lunds stift. 74

Här ser vi alltså hur en redan utsedd deputation stoppades med anledning av att de båda utvalda representanterna kom ifrån Lunds stift. Även om denna händelse är den enda av sitt slag hittills (där uppemot tusen sidor riksdagsprotokoll är avverkade) är den intressant eftersom den vittnar om att det faktiskt existerade *tankegångar* om att det var olämpligt att deltagare från samma region skulle föra ståndets talan. Att sådana tankar existerade styrks också av Fredrik Lagerroth, som skriver att tendensen till att låta lokala och korporativa intressen ge vika för kravet på största möjliga sakkunskap innebar att stiftsindelningen blev av allt mindre vikt.⁷⁵ Även om Lagerroth noterar att det är en minskande tendens, så är han av uppfattningen att sådana tankar definitivt existerade. Detta är det närmaste jag kommit några tendenser till särbehandling på grund av deltagarnas hemort, men även om exemplet visar att det faktiskt fanns tankar om en jämnt fördelad representation bör man inte dra för stora slutsatser av detta.

⁷³ Ibid., sid. 186.

⁷⁴ Ibid., sid. 196.

⁷⁵ F. Lagerroth, *Frihetstidens maktägande ständer, del 2*, Stockholm 1934, sid. 32.

Dispyten mellan Skånes prästerskap och den skånska allmogen

Jag har tidigare presenterat en konflikt mellan den skånska allmogen och Skånes prästerskap, där allmogen på ett exceptionellt sätt beklagat sig över prästeståndets oavkortade utnyttjande av sina rättigheter till kronoskjutsar och andra åtaganden. Prästeståndets reaktion på allmogens besvär lät inte vänta på sig. Den kommentar som lämnades av prästerskapet i samband med att Joung, Qwiding och Strömer utsågs till att arbeta fram ett svar till allmogens besvär lyder som följer:

Wid samma tilfälle omrörde h:r probsten Junbeck, at han i secrete deputationen förmärkt, at thet funnos the af bondeståndet, som intet visste om eller wille hafwa del uti the beswären emot presteståndet, så at the således utom allas theas instämmande af secreteraren måtte blifwit giorde allmänne. H:r ärchebiskopen berättade, thet han funnit tilfälle at giöra in antecessum en förberedelse til godt utslag härutinnan igenom goda befordrare, af hwilka Kongl. Maj:t får närmare information härom; och ehuruwäl en del rörde nu förnämligast persterskapet i Skåne och Blekinge, så borde man doch giöra uti thet et almänt biträde icke mindre än i thet öfriga, emedan dels sådant af bondeståndet ibland the allmänna beswären blifwit infördt, dels hwad ändring, som på et ställe sker, skulle framgent utwidga samma oreda til flera, dels ock the gamla sedwäniornas bibehållande uti the förenämnda länder är bekräftadt uti the pactis, som för thetta emellan Sverige och Danmark äro uprättade; hwilket äfwen h:r kyrkoherden Qwiding tillade wara af Hans Excell:ce grefwe Rehnschöld såsom särdeles angeläget at achta ansedt och recommenderat.

76

Här ser vi alltså inte bara hur prästeståndet starkt reagerar på att den skånska allmogen riktade sitt missnöje emot det skånska prästerskapet genom en *enad* allmoge, utan också hur de behandlar relationen mellan Sverige och Danmark. Värt att notera är också att själva anklagelserna som riktats mot prästeståndet inte verkar ha upplevts som lika uppseendeväckande som själva tillvägagångssättet allmogen använt sig av.⁷⁷ Men låt oss sätta fokus kring hur den svensk-danska relationen behandlas. Kyrkoherden Qwidings påpekande om att det är särskilt angeläget att akta dessa pakter som ansedda och rekommenderade är speciellt intressant vid en jämförelse med Fredrik Perssons resultat i artikeln *Riddare av det juridiska gränslandet*, där han som tidigare nämnts visat hur den skånska adeln sextio år tidigare utnyttjade sin unika ställning som både danskar och svenskar när deras nya privilegier skulle förhandlas fram. Förvisso är underlaget för att bedöma Qwidings uttalande starkt begränsat, men med den reservationen gjord är det inte orimligt att tolka hans uttalande om de ”gamla sedvänjornas

⁷⁶ *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 308.

⁷⁷ Man skall kanske tillägga att det inte var helt ovanligt att besvär från specifika regioner presenterades av ett samlat stånd. Prästerskapets reaktion beror gissningsvis därför på den syrliga karaktären hos allmogens besvär.

bibehållande”, som ett sätt att utnyttja situationen med Skånes nya rikstillhörighet för att tillgodose sina egna intressen. När prästeståndet ifrån Lunds stift blev ansatta av den skånska allmogen, passade Qwiding helt enkelt på att extra starkt hävda deras rättigheter från den tid då Skåne tillhörde Danmark, för att på så vis avskriva sig ansvar för det inträffade. Om så är fallet, är detta den första gången som en sådan pragmatism gjorde sig synlig under riksdagsarbetet 1720, och även om det handlar om en engångsföreteelse är Qwidings uttalande ändå ett bevis på att en sådan pragmatisk hållning gick att föra drygt sextio år efter uniformitetens införande. Lika viktigt att framhålla är också att hänvisningen till de gamla fredstraktaterna visar att regionala skillnader fortfarande existerade trots att uniformiteten med dess starka centraliseringsförsök hade nästan fyrtio år på nacken, samt att fredstraktaten fortfarande hade en viss giltighet under frihetstiden. Detta faktum ger stöd åt att det fanns betydande regionala skillnader kvar inom det svenska riket.

Ett aktivt skånskt prästerskap

De skånska prästerna omnämns över 70 gånger i prästerskapets riksdagsprotokoll, antingen genom att de valdes in i någon deputation eller för att de själva presenterat något memorial eller någon liknande skrivelse. Nedan följer några exempel på de skånska deltagarnas aktiva medverkan vid riksdagen. I samband med avslutandet av 1720 års riksdag lämnade Jakob Benzelius ett tillägg till riksdagsprotokollen. Tillägget bestod av femton punkter som skulle fungera som ”minnesanteckningar” för kommande riksdagar, vilka bland annat behandlade adelns privilegier, sekreta utskottets arbete, riksdagsordningen samt böndernas besvär.⁷⁸ Punkterna berör inte några direkta skillnader för Skåne som region, men visar att Benzelius som representant för Lunds stift var en kraft att räkna med. Mitt huvudsakliga syfte med ovanstående rubrik är också att visa att Lunds prästerskap var framstående under riksdagens arbete. Ett par händelser under 1720 års riksdag kan vara värda att belysas. Exempelvis valdes Benzelius in som en av tolv utsedda till sekreta deputationen⁷⁹, han fick vara med om att formulera konfessionsformuläret för kungens antagande av den lutheranska läran, han hade återkommande meningsskiljaktigheter med ärkebiskopen och han var med vid förhandlingar om regeringsformen.⁸⁰ Benzelius var under hela riksdagen mycket aktiv i riksdagsarbetet, och

⁷⁸ Ibid., sid. 370 f.

⁷⁹ Sekreta deputationens uppgift var att granska inrikes rådsprotokoll, se P. Frohnert, *Administration i Sverige under 1700-talet*, Karlshamn 1985, sid. 196. Klart är att denna deputation av prästeståndet ansågs som mycket angelägen. Jfr. *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 207.

⁸⁰ *Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V*, utg. L. Thanner, Stockholm 1980, sid. 207, 219, 253 fff. samt 277.

blev som tidigare nämnts också senare ärkebiskop år 1744. Även de övriga deltagarna från Lunds stift var flitiga under riksdagsarbetet, främst genom medverkande i ett stort antal olika deputationer. Som exempel kan nämnas att Petrus Qwiding fick över 20 uppdrag i olika deputationer under riksdagen 1720, och att motsvarande siffra för Eurodius hamnar på åtta. Å andra sidan författade Eurodius ett stort antal skrivelser och andra inlägg till riksdagsförhandlingarna.⁸¹ Detta ger sammantaget en bild av ett aktivt skånskt prästerskap där samtliga representanters agerande ger ytterligare underlag för att tro att Skåne som politisk region var väl integrerad i det svenska politiska systemet. Men man kan också se en ytterligare dimension i de skånska deltagarnas agerande. Det råder inget tvivel om att det av deltagarna från Lunds stift var Benzelius som fick de viktigaste uppdragen på riksdagen. Detta stämmer väl överens med de skånska deltagarnas respektive befattningar. Benzelius var professor i teologi och verksam vid universitetet i Lund, medan Qwiding var en enkel kyrkoherde och Eurodius var prost. Min poäng är att den hierarkiska ordningen spelade en stor roll även inom stånden, där deltagarnas befattningar med största sannolikhet påverkat deras antaganden under riksdagsarbetet.

Den skånska adeln på riksdagen

Slutligen skall då den skånska adelns agerande på riksdagen hamna i fokus. Det bör redan nu förtydligas att när jag talar om den skånska adeln så menas de adelsmän eller släkter som vid den aktuella perioden *bodde och var verksamma* i Skåne. I Fredrik Perssons artikel *Riddare av det juridiska gränlandet* urskiljs nio skånska adelssläkter som närvarade på 1664 års riksdag.⁸² Av dessa nio tillhörde fyra den absoluta eliten i Skåne, och resterande fem klassades som förhållandevis välbeställda.⁸³ Gemensamt för dem var dessutom att de samtliga tillhörde välkända danska adelssläkter. När riksdagen samlades ett drygt halvsekel senare fanns inte en enda av de släkter Persson behandlar närvarande på riksdagen. När 1720 års riksdag samlades var det istället svenska släkter som förde den skånska adelns talan. Jag har identifierat nio släkter och tio representanter som var hemmahörande i Skåne under den aktuella tidsperioden och som hade ett *aktivt* deltagande på riksdagen. Dessa var Wilhelm Bennet, Gustav Wilhelm Coyet, Gustav Gammal Ehrencrona, Samuel von Hylteen, Carl Gustaf Hård af Segerstad, Charles Emil Lewenhaupt, Peter Palmcreutz, Nils och Peter Silfwerskiöld samt Lorentz

⁸¹ Ibid., se exempelvis sid. 192, 231, 234, samt 275.

⁸² Persson nämner släkterna Ulefeldt, Holck, Krabbe, Urne, Barnekow, Ramel, Valkendorf, Thott och Lindenow. Se F. Persson *Riddare av det juridiska gränlandet*, Ebeltoft 2003, sid. 94.

⁸³ P. Ullgren, *Lantadel*, Lund 2004, sid. 72-73 samt sid. 99.

Christoffer Stobée. Trots att det totala antalet riksdagsledamöter i adelns fall överskred 280 stycken⁸⁴ rör det sig alltså endast om en handfull skånska representanter som aktivt deltar under riksdagen. Ingen av dessa har heller några direkta kopplingar till Danmark; närmast kommer Wilhelm Bennet som var gift med en Magdalena Eleonora Barnekow, född i Danmark och dotter till Kjell Christoffer Barnekow och grevinnan Margareta von Aschenberg.⁸⁵ I tidsskriften *Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning* finns en artikel av Martin Weibull som heter *Om Skånes Adel under öfvergångstiden 1658-1700*. Där presenteras en lista på över 40 släktnamn som Weibull menar var verksamma i Skåne under övergångstiden. Inte en enda av dessa släkter finns med på riksdagen år 1720.⁸⁶ Något har alltså hänt under de femtio år som har förflutit. En logisk gissning är att de gamla danska släkterna kan ha flyttat över sundet i takt med att den svenska staten ökat kontrollen över området, och faktum är att en ganska omfattande utflyttning av gamla danska släkter ägde rum under perioden, med resultatet att flera gods i Skåne gick till försäljning och därmed togs över av adelssläkter med svenskt påbrå.⁸⁷ Det har också visat sig att flertalet av de släkter som representerar den skånska adeln på riksdagen är förhållandevis nyintroducerade på riddarhuset. Det är tänkbart att utflyttningen av gamla danska släkter innebar en möjlighet för denna ”nyadel” att skaffa sig ett gods, vilket också i flera fall stämmer.⁸⁸ Men den gamla danska adeln med namn som Barnekow, Ramel och Rosencrantz fanns samtidigt kvar i Skåne på flera håll, och dessutom på flera av de största godsens. Exempelvis tillhörde fortfarande Glimmingehus ätten Rosencrantz, Trolle och Trolleholm tillhörde fortfarande släkten Trolle och Hans och Malte Ramel ägde fortfarande flertalet större gods i Skåne. Skillnaden var att de inte längre representerade Skåne på riksdagen. Peter Ullgrens avhandling *Lantadel* kan ge en förklaring som kompletterar den ovanstående. En av Ullgrens många poänger är att den gamla skånska, eller om man så vill östdanska adeln, under senare delen av 1600-talet alltmer utvecklades till en ren godsadel. Ullgren beskriver en förändring ifrån en stark skånsk elit dominerad av dansk gammaladel som hade kontroll över den sociala, ekonomiska och politiska sfären, till en alltmer utpräglad dansk godsägande gammaladel, där den godsägande,

⁸⁴ Se exempelvis *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 147. Här görs en votering där 188 röstar för och 94 emot, vilket innebär att minst 282 personer var samlade.

⁸⁵ G. Elgenstierna, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002, Bennet, A831.

⁸⁶ Se M. Weibull, *Om Skånes Adel under öfvergångstiden 1658-1700*, Lund 1869, sid. 99-103 samt *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875.

⁸⁷ K. Fabricius, *Skaanes overgang fra Danmark til Sverige, fjerde del*, Köpenhamn 1958, sid. 250 ff.

⁸⁸ Ett exempel på detta är släkten Coyet, som övertog godsens Ousbyholm, Svaneholm, Brodda och Trolle-Ljungby. Samtliga av dessa gods har tidigare varit i den danska gammaladelns ägo. Se S. Kjellberg, *Slott och herresäten i Sverige, Skåne band I-III*, Malmö 1966.

den lokala administrativa och den militära eliten inte längre var densamma.⁸⁹ En sådan utveckling ger en kompletterande förklaring till varför de gamla danska adelssläkterna som fortfarande fanns kvar i Skåne inte längre fanns representerade under riksdagen. De gamla östdanska släkternas frånvaro vid riksdagen 1720 tar inte på något sätt udden av min egen undersökning. Snarare blir de skånska deltagarnas agerande än mer intressant, i synnerhet i de fall deras argumentation kan kopplas till en vidare diskussion om identiteter.

Skånska adeln i sekreta utskottet, riksrådet och övriga deputationer

I samband med att ridderskapet och adeln den 30 januari 1720 utsåg medlemmar till sekreta utskottet valdes C. E. Lewenhaupt och L. C. Stobée in bland de femtio representanter som utgjorde ridderskapets och adelns platser. Om deras insatser i sekreta utskottet kan inte mycket sägas, men man kan rimligen anta att platserna var eftertraktade på grund av dess höga status inom riksdagsarbetet. Utgår man ifrån att knappt 300 personer från ridderskapet och adeln medverkade under riksdagen kan man rent statistiskt säga att ungefär sjutton procent av alla deltagare fick en plats inom sekreta utskottet. Den siffran stämmer ganska bra överens med de skånska representanternas, där två av tio deltagare tilldelades platser. I riksrådet verkar det inte ha funnits någon skånsk adel representerad. Riksrådet bestod från 1723 av sexton rådsmedlemmar; hur många som utgjorde 1720 års riksråd presenteras inte i protokollen. Vid ett tillfälle presenteras tio rådsmedlemmar⁹⁰, och av dem är ingen verksam i Skåne. Det är inte omöjligt att den skånska frånvaron kan ses som något exceptionellt, men eftersom inte samtliga rådsmedlemmar presenteras i protokollen är det svårt att dra några slutsatser av det. Sett till den skånska adelns agerande i övrigt finns det heller inget fog för att tro att frånvaron inom riksrådet kan sammankopplas med någon form av utanförskap.⁹¹

Vid sidan av medlemmarna i sekreta utskottet är Samuel von Hylteen den skånska adelsman som mest frekvent förekommer i protokollen. Hylteen var landshövding i Kristianstad län och en flitig debattör på riksdagen. Ett exempel som kan vara värt att nämnas är när han i samband med en utläggning kring kontributionen tog strid för hur de relativt nyttill-

⁸⁹ P. Ullgren, *Lantadel*, Lund 2004, sid. 96 ff.

⁹⁰ *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 81.

⁹¹ Det kan tilläggas att Carl Gustav Hård 1727 valdes in i riksrådet, där han satt som medlem fram till 1739. Innan dess tjänstgjorde han från 1717 som guvernör i Skåne och Malmöhus län. G. Elgenstierna, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002, Hård, F121.

komna landskapen borde beskattas.⁹² Som jag kommer få anledning att återkomma till var Hylteen en ganska typisk skånsk riksdagsdeltagare. Han introducerades vid riddarhuset först 1719, och tillhörde inte någon gammal skånsk adel. Han satt inte heller på några större gods, utan hade förvärvat sin friherrliga rang genom sitt juridiska arbete.⁹³ Även resten av de skånska adelsmännen var delaktiga i riksdagsarbetet. Christoffer Lorentz Stobée var aktiv i frågan kring Fredrik av Holsteins trontillträde⁹⁴ och Peter Palmcreutz, Wilhelm Bennet och Gustaf Ehrencrona valdes in i flertalet deputationer.⁹⁵ Bennet, Stobée och Palmcreutz var också de som undertecknade den sydsvenska adelns besvär, vilka jag återkommer till under nästa rubrik. Hård, Coyet och bröderna Silfwerskiöld var de skånska representanter som var minst aktiva, men även de visade sig under riksdagsarbetet antingen genom att de valdes in i någon deputation eller förde upp någon fråga under riksdagens gång⁹⁶.

På samma sätt som hos de övriga stånden kan man alltså i ridderskapet och adelns fall inte skönja några former av diskriminering eller utanförskap bland de skånska representanterna. Den skånska adeln var en aktiv part på riksdagen, där både rikstäckande och regionala frågor flertalet gånger fördes upp till diskussion. Skånska deltagare nämns över 50 gånger i ridderskapet och adelns riksdagsprotokoll, där de antingen valdes in till något uppdrag eller stod för något annat uttalande. Däremot tycks den skånska adeln jobbat hårdare än de skånska deltagarna från de övriga stånden för att få igenom regler för beskattning och särbehandlande privilegier för regionen, vilket jag kommer att gå in på närmare under rubriken nedan.

Den sydsvenska adelns besvär

De enda besvär som presenteras i den tryckta utgåvan av *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll* är den sydsvenska adelns besvär. Några allmänna besvär eller några besvär från andra regioner finns inte presenterade i den tryckta utgåvan, vilket rimligen borde betyda att några sådana inte heller lämnades in. Besvären var av så pass stor betydelse att de med största sannolikhet skulle ha publicerats i den tryckta utgåvan om de existerade. Den sydsvenska adelns besvär bestod av arton punkter, där flertalet var kopplade till rent praktiska frågor för regionen. Exempelvis föreslogs en flytt av ett gästgiveri, frälseböndernas tiondesättning

⁹² *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 50 ff.

⁹³ G. Elgenstierna, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002, Hylteen, F152.

⁹⁴ *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 58, 110, 112.

⁹⁵ *Ibid.*, sid. 78, 106, 169-183, 247 samt 259.

⁹⁶ *Ibid.*, sid. 11, 34, 102 samt 160.

ifrågasattes och en standardisering av mått och vikt efterfrågades. Någon punkt är dock extra intressant ur ett identitetsperspektiv. När den skånska adeln önskade att få tillsätta en skånsk adelsman som ansvarig vid skånska kompaniet, hänvisades till ett löfte från Kongl. Maj:t att inte tillsätta några andra än *svenska* besuttna adelsmän som officerare vid "adelsfanan".⁹⁷ Den skånska adeln argumenterade för att dessa regler skulle gälla även på ett regionalt plan, då de föreslog Carl Skytte som aspirant för tjänsten.⁹⁸ Det intressanta i sammanhanget är att den skånska adeln visade prov på ett regionalt tänkande när de argumenterade för att en skåning skulle väljas som ansvarig för skånska kompaniet. Det är givetvis inte omöjligt att de endast använde sig av sådana argument för att hjälpa Skytte att få tjänsten, men å andra sidan spelar motivet inte någon större roll. Som jag tidigare varit inne på visar Peter Sahlins i boken *Boundaries* hur användandet av en nationell retorik bidrog till att utveckla den nationella identiteten hos människor i gränsbygden kring Frankrike och Spanien. På liknande sätt menar jag att den skånska adelns argumentation kring att tillsätta skåningar till tjänster inom den skånska regionen kan ha lett till en förstärkt regional identitet, och då i förlängningen också en stärkt identitet som tillhörande en del av det svenska riket.

Minst lika intressant som ovanstående är de frågor som den skånska adeln valde att *inte* behandla i besvären. Jämfört med 1664 års riksdag som Fredrik Persson undersökt ser man att den skånska adeln har bytt kanaler för att driva igenom frågor rörande privilegierna. På riksdagen 1664 bedrevs merparten av det skånska arbetet inom två områden. Dels vid introduktionen av de danska adelssläkterna på riddarhuset, och dels inom besvären från adeln i Skåne, Halland och Blekinge.⁹⁹ Persson skriver att den skånska adeln började sina besvär med att tacka för den omvårdnad Kungl. Maj:t erbjudit och som förhoppningsvis skulle förbättra den skånska adelns privilegier. Vid adelns önsknings hänvisades till de gamla danska adelsprivilegierna samt till Malmö recess.¹⁰⁰ Vissa likheter finns absolut mellan 1664 och 1720 års besvär, men den stora skillnaden är att även om 1720 års lista med de sydsvenska besvären var lång diskuterades aldrig de egna privilegiefrågorna i besvären. I nästa rubrik behandlas adelsprivilegierna där jag visar hur den skånska adeln dels lyckades utnyttja situationen med enväldets slut och Fredrik von Hessens maktövertag till sin egen fördel, och dels hur de har bytt vägar för kommunikationen inom det egna ståndet.

⁹⁷ Ibid., sid. 355.

⁹⁸ Skytte tillhörde inte heller någon gammal dansk släkt, men var född på Sinclairsholm strax utanför Hässleholm. G. Elgenstierna, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002, Skytte af Sätra, A154.

⁹⁹ F. Persson, *Riddare av det juridiska gränslandet*, Ebeltoft 2003, sid. 96.

¹⁰⁰ Ibid., sid. 97. Vid Malmö recess fastslogs att de danska lagarna och privilegierna skulle finnas kvar, och att regionen på sikt skulle förenas med Sverige.

De sydsvenska adelsprivilegierna

Som tidigare antytts var argumentation angående de adliga privilegierna ett av de mest diskuterade ämnena under 1720 års riksdag. I berättelsen N:o 52 om Deputations förrättning¹⁰¹ presenteras resultaten av en tillsatt deputations arbete med jämkningen av 1719 års adelsprivilegier. Deputationen behandlade i berättelsen för första gången frågan om den skånska adelns privilegier. Ett förslag uppkom nämligen om att ridderskapet och adeln i Skåne skulle få behålla sina gamla förmåner och rättigheter som de förvärvat genom fredstraktaten och Malmö recess. Kraven ledde inte helt oväntat till protester från de övriga stånden, som naturligtvis ville begränsa de adliga privilegierna i den mån de kunde. I en reprotest från ridderskapet och adeln på invändningarna från de ofrälse stånden kan man läsa följande:

Hvarjämte Ridderskapet och Adelen uti Skåne, Halland, Blekinge och Bohuus Lähn, som äro återvundne provincier under Sveriges Krono, ock förledne Riksdag icke haft vid handen sine gamle medbrackte privilegier, lika underdånigt bedia at nu på sine gamle, efter denne tiden inrättade privilegier få Eders Kongl. Maj:tz Allerdånigaste confirmation ock stadsfästelse; varandes samtelige Ridderskapets och Adelens enhällige underdånige böön, det Eders Kongl. Maj:t tacktes i nåder stadfästa ock bekräfta deras privilegier, förmåner ock rättigheter, innen denne Riksdagen går til ända, emedan Ridderksapet och Adelen, som på egen bekåstnad måtte uppehålla sig vid Riksdagarne, mycket bedröfveligit vara skulle, om deras vählfångne gamle privilegier skulle blifva emot deras samtycke rubbade eller uti ovisshet ställde. 102

Reprotesten är egentligen utformad som ett memorial till Kongl. Maj:t emot de andra ståndens protest i fråga om 1719 års privilegier samt en anhållan om konfirmation på de gamla privilegierna. Vad som är särskilt intressant med memorialet är att det är undertecknat av lantmarskalk¹⁰³ Arvid Horn för hela ridderskapet och adelns räkning. Kraven på att få behålla de gamla privilegierna framfördes alltså *inte* i huvudsak under den sydsvenska adelns besvär, utan i förhandlingarna kring de allmänna privilegierna och med stöd ifrån det samlade ridderskapet och adeln. I ett svar från Fredrik av Hessen angående adelns krav på fastställandet av privilegierna står följande:

Som ock Ridderskapet och Adelen i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus Lähn med den öfrige Rijketz Ridderskap och Adel är incorporerad och til en oskilgachtig kropp förknippad, så hafver jemväl den samme alle desse Privilegier, förmoner och härligheter

¹⁰¹ Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 317-322.

¹⁰² Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 331.

¹⁰³ Lantmarskalken var ridderskapet och adelns talman under riksdagen.

at niuta; och för öfrigt stadfäste Vij ock härmed deras gamble medbrachte och igenom Freds-Tractater vedertagne frij- och rättigheter, nemligen Konungarne uti Dannemark FRIDERICH den Andres, CHRISTIAN den Fierdes och FRIDERICH den Tredies Handfästningar och Recesser, doch så vida de ej Malmö-Recessen af år 1662 samt den nu uprättade Regerings-Formen, såsom en Fundamental Lag i Rijket, finnes emotsäja. ¹⁰⁴

För det första är svaret, precis som i fallet med prästerskapet, en indikation på att fredstraktaten från Roskilde och Köpenhamn fortfarande hade viss giltighet under frihetstiden. För det andra kan man genom kungens svar utläsa hur Skånes övergång från dansk till svensk rikstillhörighet uppfattades. När kungen säger att adeln i Skånelandskapen är ”inkorporerad och till en oskiljaktig kropp förknippad” med adeln ifrån det övriga riket, innebär det rimligen att Skåne inte längre var en konglomeratbit av det svenska riket. Samtidigt visar både prästerskapet och adelns försök att utnyttja uppgörelserna från Roskilde och Köpenhamn för att stärka sina regionalt baserade privilegier tecken på motsatsen.¹⁰⁵ Skånelandskapen hade i och med ovanstående lyckats behålla de gamla adelsprivilegier som fastställdes vid Malmö recess år 1662. Även om de förhandlingar som ledde fram till detta beslut till stor del saknas i riksdagsprotokollen står det utom rimligt tvivel att ridderskapet och adeln såg stora möjligheter att utnyttja situationen i och med enväldets avskaffande. Adeln hamnade dessutom i en ännu bättre förhandlingssitt när drottning Ulrika Eleonora avsade sig tronen till sin make Fredrik av Hessen. I och med hans trontillträde hamnade adeln i en situation där de dels kunde utnyttja enväldets avskaffande, och dels utnyttja situationen med tronskiftet. Fredrik av Hessen var av allt att döma mån om att inte komma på kant med ridderskapet och adeln, vilket gav ökat förhandlingsutrymme åt den svenska adeln.¹⁰⁶ Den skånska adeln hamnade alltså på nytt i en situation Harald Gustafsson beskrivit som ”att ha kakan och äta den”¹⁰⁷ där de kunde dra fördel av de mer gynnsamma gamla privilegierna, men samtidigt garanteras platser i den svenska riksdagen. Det hela blir än mer intressant när man drar sig till minnes vilka adelssläkter som förhandlat fram rätten till sina gamla privilegier och rättigheter. Som jag tidigare visat rörde det sig uteslutande om nedflyttade eller nyintroducerade *svenskättade* adelssläkter som representerade Skåne på riksdagen. De gamla danska släkterna som fanns

¹⁰⁴ *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 342.

¹⁰⁵ I fem paragrafer gjordes särskilda förbehåll för Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän i privilegierna. Dessa rörde rusttjänstordningen, veckodagsfriheten, strandrätten och frågor rörande tionden. J. Rosén, *Skånska privilegie- och reduktionsfrågor*, Lund 1944, sid. 206.

¹⁰⁶ För en närmare bild av Fredrik av Hessens inställning till den svenska adeln kan man exempelvis läsa hans försäkran på sid. 295 i *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, samt hans brev till samtliga av Sveriges rikes ständer, sid. 302 i densamma.

¹⁰⁷ H. Gustafsson, *Att göra svenskar av danskar*, Ebeltoft 2003, sid. 47.

kvar i Sverige hade utvecklats allt mer till en godsägande adel med marginell politisk makt. Det var alltså de nedflyttade och nyintroducerade adelssläkterna som förhandlade fram behållandet av de gamla danska privilegierna, vilket ur ett identitetsperspektiv vid en första anblick gör situationen lite krånglig.

Det är å andra sidan inte så svårt att tänka sig att exempelvis Samuel von Hylteen gjorde vad han kunde för att stärka den skånska adelns villkor. Hylteen var som tidigare nämnts nyintroducerad på riddarhuset och tillika svenskättad, men arbetade som landshövding i Kristianstad. I sin roll som landshövding är det rimligt att anta att Hylteen gjorde vad han kunde för att stärka villkoren i det Skåne som han själv bodde i och arbetade för. Genom att föra den skånska adelns talan och göra bra ifrån sig, stärkte Hylteen sin egen position inom den sfär av adelsmän som genom politiska ansträngningar kunde hävda sig inom det mycket hierarkiska adelsväldet. Att Hylteen såg sig själv och sitt arbete på riksdagen just på detta sätt vittnar ett av hans uttalanden om. Hylteen sade om sig själv i den tidigare nämnda debatten om kontributionen följande:

Jag, såsom Fulmächtig af en stor del af Ridderskapet och Adelen ifrån Skåne, äfven General-Majoren Benet, ock de gode Herrerne, som äre ifrån Bohus Lähn, vi äre nögde dermed.

108

Min poäng är att den skånska adelns agerande blir lättare att förstå om man tonar ner tanken kring att den skånska adeln skulle ha en nationell svensk identitet. Att döma av den skånska adelns agerande på riksdagen är det troligare att Skåne sågs som ett hertigdöme inom det svenska riket och att adelsprivilegierna från tiden kring frederna i Roskilde och Köpenhamn tillhörde regionen snarare än de släkter som hade en koppling till den danska adeln. Att den skånska adeln dessutom hade allt att vinna på att hålla fast vid de gamla privilegierna var givetvis en drivkraft i sig för att få till stånd en förändring. På samma sätt som jag tidigare nämnt är det med Sahlins resonemang i åtanke inte otänkbart att den skånska adelns bollande med privilegiefrågorna på sikt innebar att deras identiteter som skåningar stärktes. Ett annat perspektiv som är viktigt att framhålla är att kommunikationen mellan den skånska adeln och deras ståndsbroder den här gången skedde inifrån. En markant skillnad från 1664 års riksdag är att den skånska adeln inte längre stod på tröskeln till riksdagen, utan nu var det svenskättade släkter som inifrån och tillsammans med resten av ridderskapet och adeln argumenterade för deras rätt till gamla privilegier de fått från fredstraktaten och Malmö recess.

¹⁰⁸ *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen, 1719-1720*, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875, sid. 50.

Sammanfattning

Låt oss nu blicka tillbaka på de frågor jag ställde i inledningen. Den grundläggande frågan jag ville besvara var hur de skånska deltagarna vid riksdagen 1720 agerade, och för att kunna ge ett svar på detta började jag med undersöka om det fanns några skillnader mellan hur de skånska och de gammalsvenska representanterna utsågs till de olika uppdrag som inrymdes i riksdagsarbetet. Jag har visat att några sådana skillnader inte existerade. Istället framträder bilden av de skånska representanterna som en fullt integrerad del av det svenska politiska systemet, där inga tecken på utanförskap gjort sig synliga. Jag har också visat att de specifika frågor som presenterades av de skånska deltagarna inte i första hand rörde regionala frågor, men att sådana frågor för all del också förekom. Och det är när sådana regionala frågor presenterades som de skånska aktörernas agerande blir verkligt intressant för min undersökning.

När riksdagen samlades på riddarhuset år 1720 hade svensk lag, svensk kyrkoordning samt det svenska rättsväsendet varit gällande i Skåne i nästan 40 år. Trots det har jag visat hur både den skånska adeln och det skånska prästerskapet lyckats genomdriva frågan om att skånska privilegier, särskiljda från de privilegier som gällde för övriga delar av det svenska riket, skulle behållas. De traktat som sextio år tidigare upprättades mellan Danmark och Sverige i samband med frederna i Roskilde och Köpenhamn användes tillsammans med de bestämmelser som förhandlades fram vid Malmö recess som underlag för de skånska representanternas argumentation kring privilegiefrågorna. Det visar sig alltså att Skåne, som under större delen av 1900-talet beskrivits som *försvenskat* i och med uniformitetens införande 1683, lyckades förhandla fram att det privilegiesystem som byggde på de gamla danska privilegierna skulle behållas. Trots att uniformiteten införts knappt 40 år tidigare hade fredstraktaten alltså fortfarande under frihetstiden en viss giltighet, i alla fall de delar som gällde privilegiefrågorna. Samtidigt har jag visat hur de skånska aktörerna stod för ett mycket aktivt deltagande på riksdagen, där de inte i första hand utmärkte sig genom att ta strid för lokala frågor genom ett underifrånperspektiv, utan snarare genom deras aktiva deltagande inom de deputationer och utskott som riksdagens huvudsakliga arbete utgjordes av.

Denna tvetydighet, där de skånska representanterna som på ett politiskt plan var fullständigt inkorporerade i den svenska riksdagen *ändå* med bestämmelserna från frederna vid Roskilde och Köpenhamn argumenterade för att de gamla danska reglerna skulle behållas i Skåne, måste på något sätt tolkas. I det inledande kapitlet undrade jag hur man kunde anknyta de skånska deltagarnas agerande till en diskussion kring förnationella eller andra kollektiva identiteter. Jag vill förtydliga att jag med ovanstående inte på något sätt menar att skåningarna

fortfarande var danska. Tvärtom har jag ju, åtminstone i adelns fall, visat att det uteslutande rör sig om adelsmän med rötter inom det svenska riket som lyckades hålla fast vid de danska adelsprivilegierna. Snarare är min starka övertygelse att man bättre förstår denna vid en första anblick paradoxala situation genom att tona ner den nationella tolkningsramen. Situationen där de skånska deltagarna å ena sidan på ett politiskt plan var en fullt integrerad (och i flera fall framstående) del av det svenska riket, och å andra sidan, med hjälp av fredstraktaten kunde få igenom ett bibehållande av de gamla danska privilegierna *utan att aktörerna själva hade någon annan koppling till Danmark än att de bodde i Skåne*, tyder ju också på att de inte kan ha baserat sina argument på några nationella grunder. Situationen förstås bäst om man ser bestämmelserna kring de skånska privilegierna som kopplade till Skåne *som region* snarare än kopplade till skåningarna *som en grupp av människor med en tydlig regional eller nationell identitet*.

Jag anser snarare att religionens roll var avgörande för hur de skånska deltagarna på riksdagen 1720 i första hand identifierade sig själva. Jag menar att det *utifrån det material jag har undersökt* finns tydliga tecken på att religionen var den primära källan till kollektiva identiteter hos deltagarna på riksdagen 1720. Därmed säger jag inte att inga andra kollektiva eller förnationella identiteter existerade, men utifrån riksdagsprotokollen är det tydligt att religionen för samtliga stånd upplevdes som viktigare än den regionala eller nationella tillhörigheten. Genom att se till de lägre ståndens agerande på riksdagen kan man föra ett resonemang som stärker denna bild. I bonde- och borgarståndens fall saknades särskilda ståndsprivilegier knutna till fredstraktaten från Roskilde och Köpenhamn. Hos dessa stånd finns heller inga hänvisningar varken till dessa traktat eller till några andra frågor direkt kopplade till Skånes tidigare danska rikstillhörighet. Vad jag menar är alltså att prästerskapet och adeln i första hand, på samma pragmatiska sätt som Fredrik Persson beskriver att de gjorde 1664, helt enkelt utnyttjade situationen för att stärka sina egna intressen. Hänvisningen till uppgörelserna för frederna i Roskilde och Köpenhamn bör alltså bäst ses som ett verktyg för att *på ett juridiskt plan* tillgodose lokala intressen, snarare än en argumentation baserad på några regionala eller nationella identiteter.

Slutligen bör också en diskussion kring konglomeratstatsperspektivet nämnas. Jag har använt mig av konglomeratstatsperspektivet för att framhålla att det inom det svenska riket 1720 fortfarande fanns betydande regionala skillnader, samt för att förtydliga att nationella identiteter var underordnade andra kollektiva identiteter. Den tvetydighet jag beskrivit ovan ryms även inom mitt sätt att förhålla mig till vilken roll Skåne hade inom konglomeratstaten Sverige. Samtidigt som jag visat hur de skånska riksdagsdeltagarna var helt inkorporerade i

det svenska politiska systemet har jag visat att betydande regionala skillnader fortfarande existerade. Jag har i detta läge inget bra svar på hur Skånes position bäst bör tolkas.

En vidare undersökning kring vilka primära kollektiva identiteter invånarna i det tidiga 1700-talets Sverige hade skulle kunna ge ett mer uttömmande svar kring hur de uppfattade sig själva och sin omvärld än det jag har lämnat, eftersom det finns begränsningar i hur stora slutsatser man kan dra utifrån det material som jag använt mig av. Jag skulle själv gärna ha fortsatt med en undersökning om religionens betydelse för 1700-talets svenskar, där frihetstidens ”demokratiska” utveckling säkert skulle kunna användas som en motpol. En annan intressant studie som skulle kunna göras är vilken roll ståndsskillnaden kan ha spelat för 1700-talets skåningar, då jag genom mitt arbete med uppsatsen fått uppfattningen av att även ståndstillhörigheten kan ha upplevts som en starkare kollektiv identitet än den nationella.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor:

Bondeståndets riksdagsprotokoll, del I, 1720-1727, utg. Sten Landahl, Uppsala 1939

Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del I, 1719-1720, utg. Nils Staf, Uppsala 1945

Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, del II, 1723, utg. Nils Staf, Uppsala 1951

Prästeståndets riksdagsprotokoll, del V, 1719-1720, utg. Lennart Thanner, Stockholm 1980

Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719, första delen 1719-1720, utg. G. A. Sparre, Stockholm 1875

Litteratur:

Bäck, Kalle, *Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden, Centralmakten och östgötaböndernas reaktioner i näringspolitiska frågor*, Stockholm 1984

Elgenstierna, Gustaf, *Riddarhusets stamtavlor*, Stockholm 2002, Version 3.0, (CD-ROM-utgåva)

Fabricius, Knud, *Skaanes overgang fra Danmark till Sverige, fjerde del*, Köpenhamn 1958

Frohnert, Pär, "Administration i Sverige under frihetstiden", *Administrasjon i Norden på 1700-talet*, Karlshamn 1985

Gustafsson, Harald, "Att göra svenskar av danskar? Den svenska integrationspolitikens föreställningsvärld 1658-1693", *Da Østdanmark blev Sydsverige, Otte studier i dansk-svenske relationer i 1660-tallet*, Ebeltoft 2003

Gustafsson, Harald, "The Conglomerate state: A Perspective on State Formation in Early Modern Europe", *Scandinavian Journal of History*, 1998: 3-4.

Kjellberg, Sven T., *Slott och herresäten i Sverige, Skåne band I-III*, Malmö 1966

Metcalf, Michael F., "Frihetstidens riksdag (1719-1772)", *Riksdagen genom tiderna*, Stockholm 1985

Persson, Fredrik, "Riddare av det juridiska gränslandet", *Da Østdanmark blev Sydsverige, Otte studier i dansk-svenske relationer i 1660-tallet*, Ebeltoft 2003

Lagerroth, Fredrik, "Frihetstidens maktägande ständer 1719-1772, del 1", *Sveriges riksdag, förra avdelningen riksdagens historia intill 1865, femte bandet*, Stockholm 1934

Lagerroth, Fredrik, "Frihetstidens maktägande ständer 1719-1772, del 2", *Sveriges riksdag, förra avdelningen riksdagens historia intill 1865, sjätte bandet*, Stockholm 1934

Red: Frandsen, Karl-Erik & Johansen, Chr. V., *Da Østdanmark blev Sydsverige, Otte studier i dansk-svenske relationer i 1660-tallet*. Ebeltoft 2003

Red: Meijer, Bernhard., *Nordisk Familjebok, band II*. Stockholm 1904

Rosén, Jerker, *Hur Skåne blev svenskt*, Stockholm 1943

Rosén, Jerker, *Hallands försvenskning 1645-1683*, Halmstad 1959

Rosén, Jerker, ”Statsledning och provinspolitik under Sveriges stormaktstid”, *Scandia* 1946:1

Rosén, Jerker, *Skånska privilegie- och reduktionsfrågor 1658-1686: studier rörande Karl XI:s skånska räfstpolitik och Skånes försvenskning*, Lund 1944

Sahlins, Peter, *Boundaries, the making of France and Spain in the Pyrenees*, Berkeley 1989

Sanders, Hanne, ”Religiöst eller nationalt verdensbillede? Skåne efter overgangen til Sverige i 1658”, *Mellem Gud og djævelen: Religiøse og magiske verdensbilleder i Norden 1500-1800*. Köpenhamn 2001

Ullgren, Peter, *Lantadel – Adliga godsägare i Östergötland och Skåne vid 1600-talets slut*, Lund 2004

Weibull, Martin, ”Om Skånes Adel under öfvergångstiden 1658-1700”, *Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning*, Lund 1869

Åberg, Alf, *När Skåne blev svenskt*, Stockholm 1958

Åberg, Alf, *Indelningen av rytteriet i Skåne åren 1658-1700: försvenskningensproblemet i belysning av det militära organisationsarbetet*, Lund 1947